

DIOGEN

pro kultura magazin pro culture magazine

www.diogenpro.com

Year IV - Issue Broj 35 May 2013

Featuring artist:
Liza Marić Križanić,
Serbia

**DIOGEN pro culture magazine ...
a month for DIOGEN artist ...
and you ...**

SABAHUDIN HADŽIĆ, gl.i odg urednik (od osnivanja, septembra 2009.g.);
Sarajevo, Bosna i Hercegovina
Editor in chief (since establishment, September 2009)

Info: <http://sabihadzi.weebly.com/>

Samira Begman, Zamjenik gl.i odg.urednika KULTURA KREATIVA, Ciriš,
Švicarska (od 01.09.2010.g.)- Deputy editor in chief CREATIVE CULTURE,
Zurich, Switzerland (as of 01.09.2010)

Info: <http://samirabegman.weebly.com>

Durđa Vukelić Rožić, Zamjenik urednika za haiku (*predstavljanje, analiza, info*), Ivanić Grad, Hrvatska

as of 1.3.2012. Deputy editor for
Haiku (presentation, analyses,
info)

Info: <http://diogenplus.weebly.com/djurdja-vukelic-rozic.html>

Tatjana Debeljački, Zamjenik gl.i odg. urednika za intervju i saradnju sa
magazinima/časopisima, Užice, Srbija

Deputy Editor in chief for
interviews and
cooperation with
magazines, Uzice,
Serbia

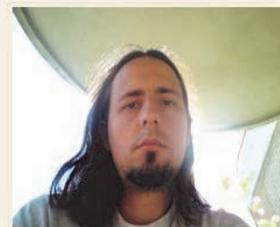
Od 1.09.2010.

Info: <http://tatjana-debeljacki.blogspot.com/>

Grafički dizajn / Graphic design
Od / As of 15.9.2012.
DTP- InDesign ARS Studio
Sarajevo & Bugojno

Goran Vrhunc, Zamjenik gl.i odg.urednika (*MLADOST ŽIVJETI TRAŽI
DIOGEN BUDUĆNOST*); od 01.09.2010.g., Sarajevo, Bosna i
Hercegovina

Deputy editor in chief (Youth is
seeking for life- DIOGEN OF
THE FUTURE).as of 01.09.2010

Info:
http://www.diogenis.0fees.net/autori.authors.goran.vrhunc_files/autori.authors.goran.vrhunc.htm

Diogen pro art
Verfügbarkeit Zugänglich im
Internet
Schlüsseltitel Diogen pro art
magazine
Titel Diogen pro
art magazine [Elektronische
Ressource]
Verlag Küsnacht : Einhorn
Verlag, S. Begman, 2010-
Aktuelle Erscheinung
Monatl.
Zählung No. 1 (Okt. 2010)-
Anmerkung Titel von Website
(gesehen am 01.10.2012)
Anmerkung Beschreibung
und URL werden nicht
aktualisiert
ISSN 2296-0910
URI <http://diogen.weebly.com/>

Copyright © 2013 DIOGEN pro cultura magazine & Einhorn Verlag S. Begman, Küsnacht, Schweiz
Design: Sabi / Autors & Sabahudin Hadžialić. Design LOGO - Stevo Basara.

All Rights Reserved. Publisher: Einhorn Verlag S. Begman, 8700 Küsnacht, Schweiz
WWW: <http://einhornswisse.weebly.com>

Contact Editorial board E-mail: contact_editor@diogenpro.com; WWW: <http://sabihadzi.weebly.com>
Narudžbe/Order: einhornverlag@diogenpro.com

Pošta/Mail: Freelance Editor in chief Sabahudin Hadžialić, Grbavička 32, 71000 Sarajevo i/ili Dr. Wagner 18/II, 70230
Bugojno, Bosna i Hercegovina

On the cover page art
Liza Marić Križanić, Serbia

ONLINE EDITION....ONLINE EDICIJA

Milunika Mitrović

LIZA MARIĆ KRIŽANIĆ
silent painter of the flowers

Serbian history of the art of modern times often shows itself as unfair to the artists, especially women who have not shown pronounced ambition to highlight their creativity at all costs, and so to make it more visible to the public on the current public scene, or some other set of circumstances did not permit them to do so. Most often, living in the shadow of their famous husbands, fathers and brothers or, at the same time, due to the modesty of their own character, despite the undisputed talent and emancipated views, they risked to have their names and deeds being unusually ignored, forgotten.

Such is the case with the painter Draginjom-Dragom Maric in the painting known as Liza Križanić, who was born at 1905 in Kosjerić (Western Serbia), and died in 1982. in Belgrade, where she spent most of her life. In addition to being involved in painting since her youth, she was unusually attractive, educated inspiration of the many significant Yugoslav painters, sculptors and writers. Within the elite artistic and intellectual circles of the interwar Belgrade, together with her famous husband, Pjer Krizanic, painter and cartoonist, she was remembered as the swivel of the younger generation of the arriving artists.

In no hurry for her painterly glory, she believed that during that lurked values put the light through the facts even those artists and works that have not been adequately evaluated by their contemporaries. Indeed, after a decade since she died, that injustice to her began somewhat to be corrected. A number of art works from Liza Križanić can take, in all the local museum with selected exhibits, honorable place - a conclusion from Vera Jovanovic, PhD, art historian who has published an extensive monography: Liza Križanić - living and painting in 2001, and then the book Liza Križanić: Memories and Letters,

2005.

Although with the favorable references from the beginning of her artistic work, Liza Križanić just before the Second World War decisively officially appeared on the art scene as an already successful painter of the figures, landscapes and floral arrangements in the style of poetic impressionism.

After graduation, at the end of 1924. she went to Paris to improve French language and getting more information about the world of painting. With her in the street to Sen Jacques on Sen Michel lived, her friend from childhood, Desanka Maksimovic, later becoming a prominent Serbian poet. She already knew Pjer Krizanica, and so he became close with a young Liza. In addition to beauty, he immediately noticed hers unusual talent for painting, and kept trying to bring her to the secrets of the art, although she then attended the College of Fine Arts at Andre Lota, met a number of ours and the foreign young painters. Among them is the Polljak Alen, who had his studio in Montmartre, where she organized her first exhibition (1925), a even made her portrait as well.

After her return to Belgrade Liza Maric got married with Pjer Krizanic, continuing studies and more intense artistic work. Then she begins to paint very succesfull portraits, and the best preserved from that period is My mother with a book, with a few more pictures, is kept today in the National Museum in Belgrade. Later she is going abroad again as a member of the International Women's Art Club, and staying in London one year (1937) continued her further improvement. Soon followed travels to Rome

and Bucharest. In addition to portraits, her favorite motifs are flowers, nature mort, interiors and landscapes. Because of her modesty and great self-criticism, she had her first exhibition in Belgrade at 1939 at the Eleventh Spring Exhibition of paintings and sculptor works of the Yugoslav artists, and since than she is a member of the Association of Artists, and exhibited regularly until the beginning of the Second World War. At that time, hers and Pjers spacious apartment became a famous art "salon", a favorite meeting point of Belgrade and/other artists, prominent people of

that time: A. Kumrić, S. Lukic, A. Huter, L. Ličinoski, M. Milunović, M. Uzelac, M. Vušković, Strajinići, R. Stijovic, V. Ribnikar, Jovan Ducic, Milan Rakic, Ivo Andric, M. Zoric, T. Rosandić, P. Palavicino ...

Liza focused a large part of her time in collaboration with her husband Pjer Krizanic, whom she assisted in the completion of cartoons and writing of the comic-satirical lyrics below. About this fruitful collaboration, as well as unusually subtle beauty of Liza Križanić in her youth, remained, fragmentary records of their contemporaries and friends, a lot of words of admiration.

Her second solo exhibition was organized in Belgrade only posthumously, and the largest number of her art works (53), is within the permanent exhibition in the painters legacy in her native Kosjeric, which has been opened in 1992.

Although incomplete number of over 400 enumerated art works (property of museums, public institutions and private owners), clearly confirmed by impresive volume and high quality of her work. Character and personality of Liza Maric Križanić in general, in an exciting way complements also about forty surviving portraits of hers by eminent artists. Many of these works are determined to be a masterpiece works of Serbian art of the twentieth century. High rank is a portrait that adorns her legacy in Kosjeric, made by internationally recognized Bulgarian painters Benco Oreskovic (1899-1970).

In the highest and most beautiful way, though, about this artist speaks hers floral motifs. Starting from the always sensual sensations, enthusiastically as in one breath, she succeeded to capture light and blink of matter, giving through color a spirit of poetry space. And that's what makes this author particularly intimate and silent. Her canvases are always exude an air of irrationality that belongs to Slavs and Mediterranean lightness deeply experienced. Unforgettable encounters with Liza Križanić, poet of the flowers - her most successful paintings, leads her even today towards the company of original creators of the noblest gift. Confirming the kind of tenderness of beauty, as the unfailing freshness of the world.

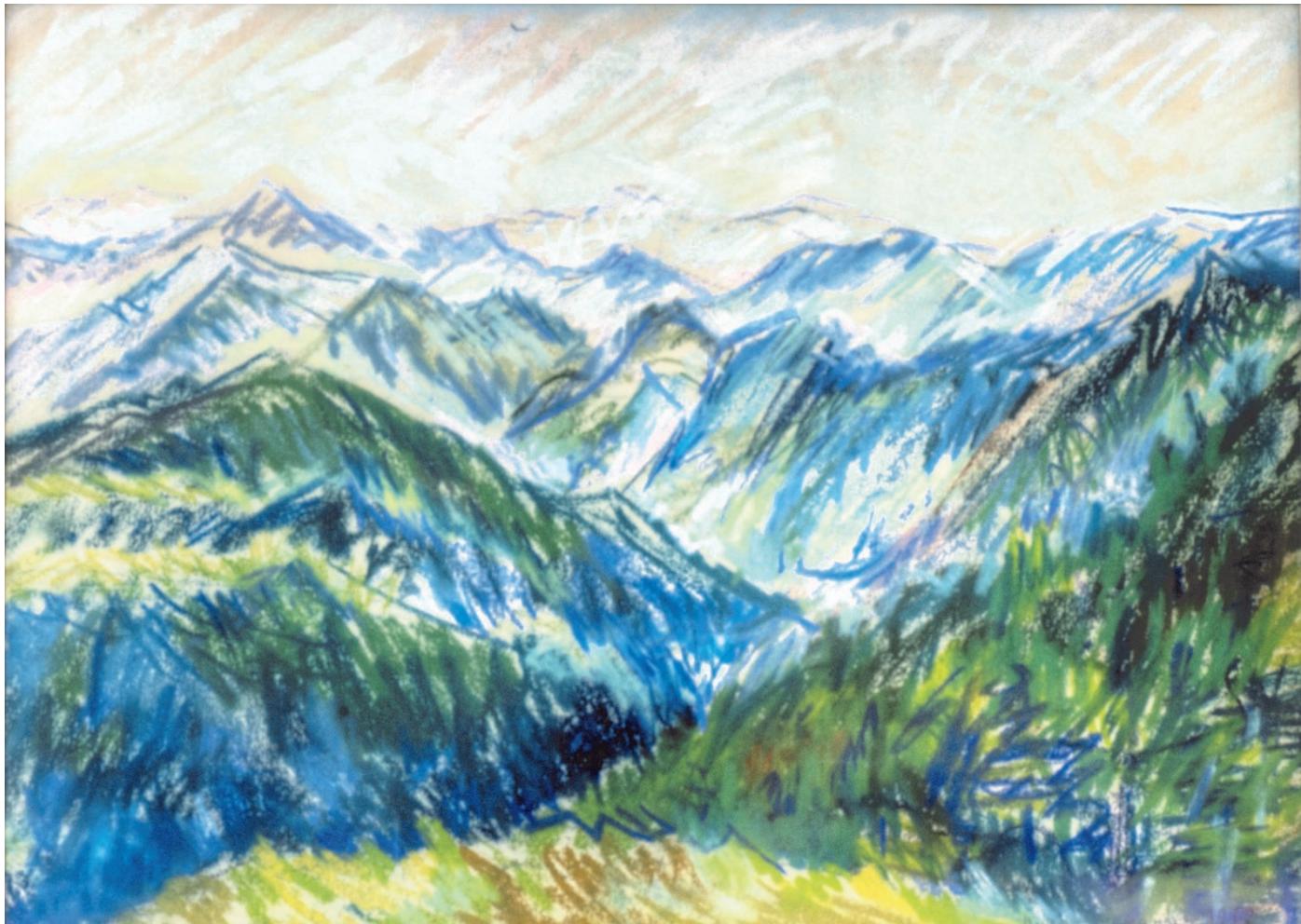
Nikola Bešević, *Liza u žutoj haljini i plavom turbanu*, 1935.

Motiv sa Divčibara, pastel sa staklom

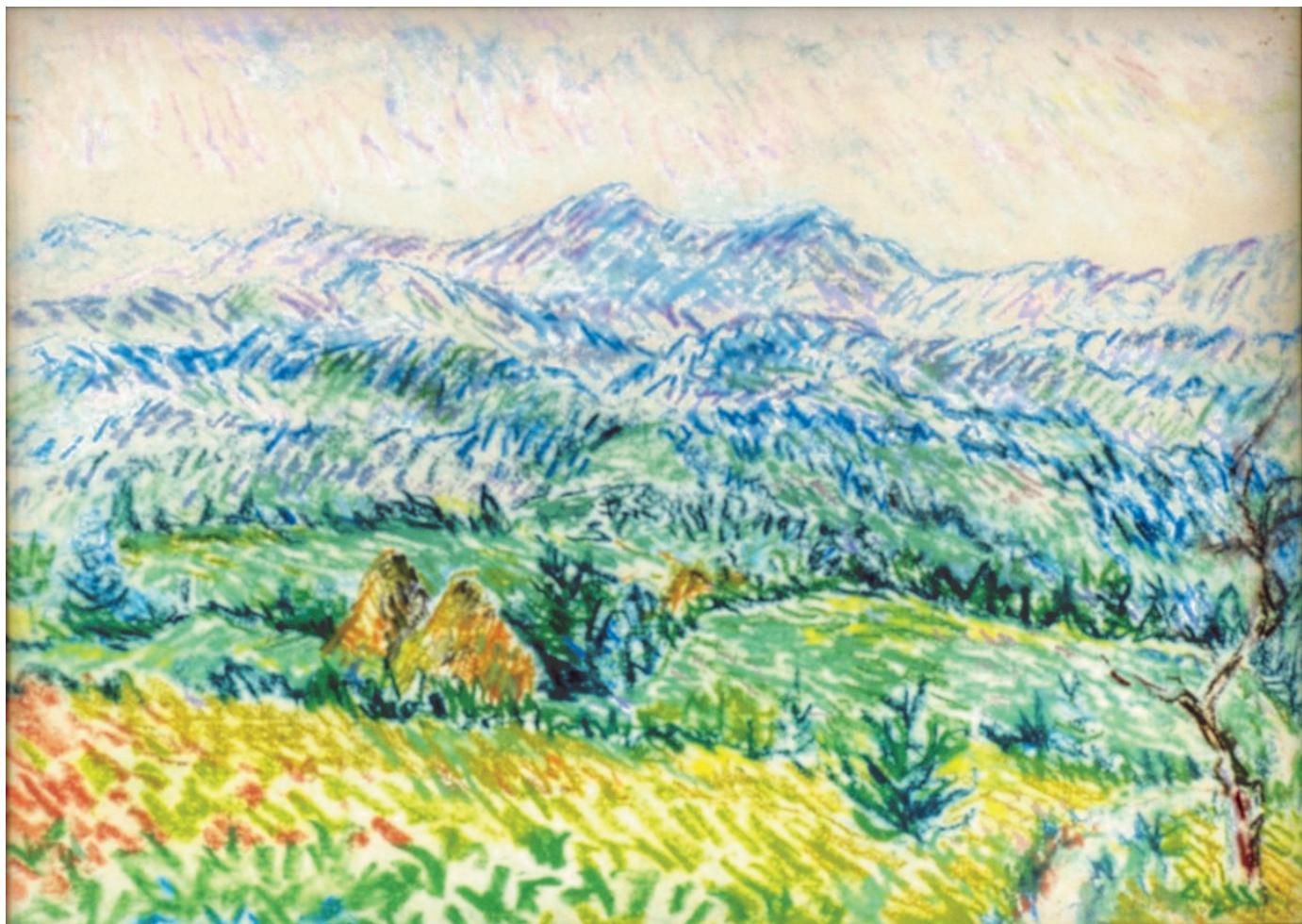
Benčo Obreškov, *Portret Lize Križanić*

Motiv sa Divčibara, pastel sa staklom

Pjer Križanić, Karikatura Lize Križanić, 1932.

Motiv sa Rudnika – pastel, 1971.

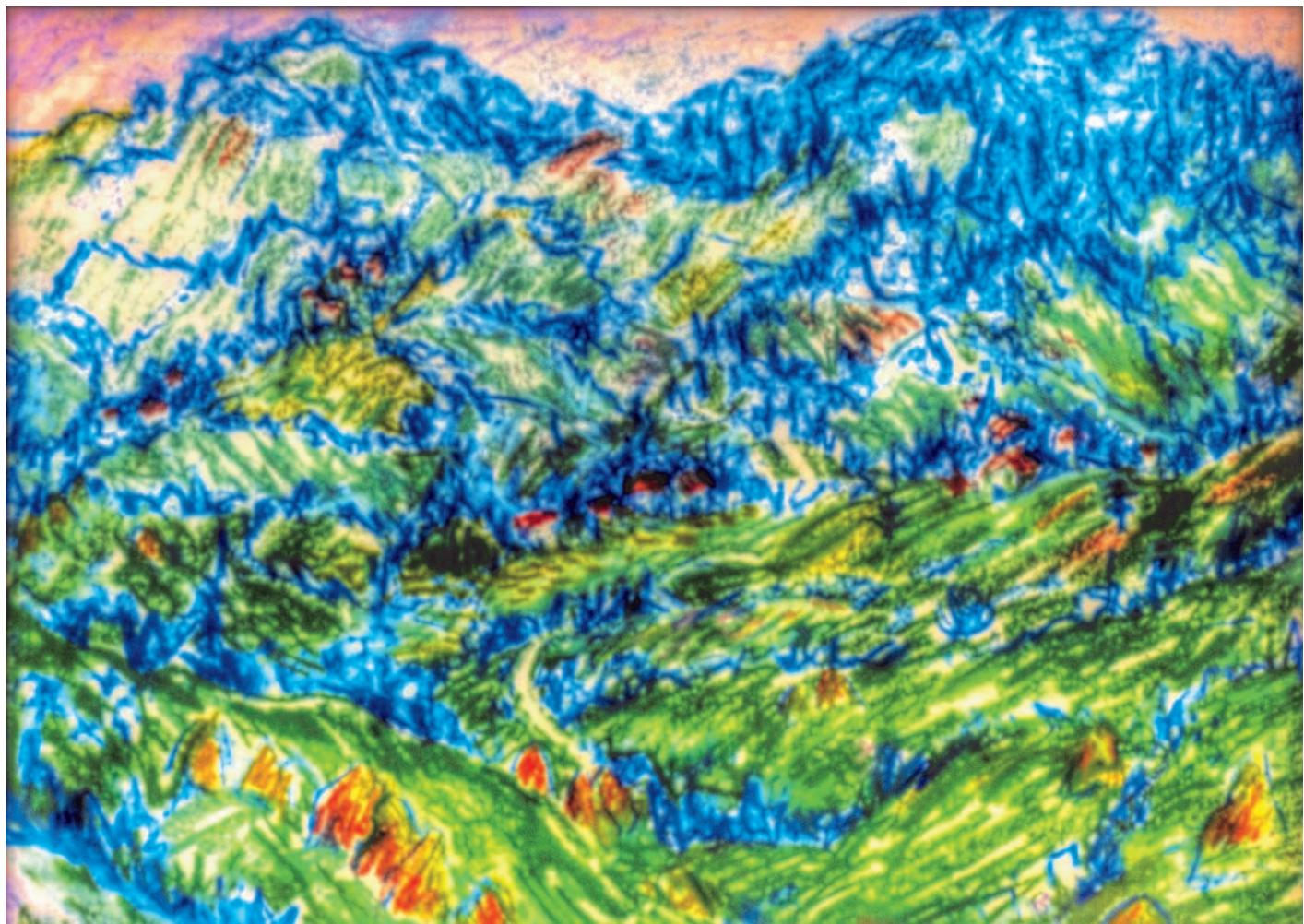
Vladimir Ivanovič Žedrinski, *Na izložbi – Karikatura Lize Križanić*, 1932.

Pogled na varošicu Rudnik – pastel, 1973.

Ignjat Job, *Portret Lize Križanić*, 1931.

Motiv sa Rudnika – pastel

Zora Petrović, *Žena iz Crne trave*, 1941 (Liza Križanić kao model)

Motiv sa Gradca – pastel, 1978.

Pjer Križanić, Desanka Maksimović i Draginja-Liza Križanić, Pariz, 1925.

Kula Bokar, Dubrovnik – pastel

Motiv iz Dubrovnika – pastel, 1978.

Драгиња - Лиза Марић, Париз 1925.

Pariz, 1925

Majka Jelena, кћи Draginja-Liza i mladi sin
Dragoslav Marić, Ужице, 1916.

Na izložbi u Rimu oko 1937, s leva na desno: Pjer Križanić, nepoznata, Toma Rosandić, Jovan Dučić,
Liza Križanić, nepoznati, Petar Palavičini

Milunika Mitrović

LIZA MARIĆ KRIŽANIĆ TIHA SLIKARKA CVEĆA

Srpska istorija umetnosti novijeg vremena često se pokazuje nepravedna prema stvaraocima, naročito ženama koje nisu pokazivale

naglašeniju ambiciju da svoje stvaralaštvo istaknu po svaku cenu, i tako ga učine upadljivije vidljivim na aktuelnoj javnoj sceni, ili im drugi splet okolnosti to nije dozvoljavao. Najčešće, živeći u senci svojih poznatih supruga, očeva i braće ili, u isti mah, zbog skromnosti svoga karaktera, uprkos nespornom talentu, obrazovanju i emancipovanim nazorima, one su rizikovale da im imena i dela budu prečutkivana, zaboravljena. A ne retko, nakon smrti, bivaju potpuno izostavlјana iz značajnijih umetničkih pregleda, stručnih kritika i enciklopedija. Da je u našoj kulturi više sistematičnosti, poštovanja, sluha i razumevanja za te tihe „kćeri mraka“, umetnička baština bi nam danas bila bogatija, i korak sa svetom možda brži, pouzdaniji.

Svakako, takav je slučaj i sa Draginjom-Dragom Marić, u slikarstvu poznatom kao Liza Križanić (1905-1982), neobično lepom, obrazovanom i nesvakidašnje privlačnom inspiratorkom mnogih značajnih slikara, vajara i književnika. U elitnim umetničkim, i ne samo umetničkim krugova međuratnog Beograda, zajedno sa svojim suprugom Pjerom Križanićem, ona je upamćena kao stožer mlađe generacije umetnika koji tek dolaze. Ne hrleći za slavom, ipak, kao da je čitavog života duboko verovala u vreme koje provejava dela, i ukazuje na vrednosti, rasvetljavajući zapostavljenim činjenicama i one ličnosti kulture, kojima sudska nije bila naklonjena, te nisu imale sreće da svojevremeno budu adekvatno ocenjene.

I zaista, nakon decenije od njene smrti, ipak se ta nepravda prema ovoj slikarki, donekle, počela ispravljati. Izvestan broj slika Lize Križanić bez zazora može da zauzme časno mesto u svakom našem muzeju sa probranim eksponatima poznatih, istakla je dr Vera Jovanović, istoričarka umetnosti (Jovanović: 2001, 8). Kao argument tom mišljenju, objavljuje opsežnu monografiju dr Vera Jovanović opsežnu monografiju Liza Križanić život i slikarstvo, 2001, a potom i knjigu Liza Križanić sećanja i pisma, 2005. Uprkos aktivnom prisustvu u umetničkom životu Beograda, a u tom svetu uticajnog dr Sretena Marića, njenog brata, kao i supruga Pjera Križanića, iako sa lepim slikarskim referencama od samih početaka, Liza Križanić se tek pred Drugi svetski rat odlučnije zvanično pojavila na srpskoj likovnoj sceni, kao već uspešna slikarka figura, pejsaža i cvetnih aranžmana, u stilu poetskog impresionizma.

Lizin život počeo je u idiličnom, malenom Kosjeriću, Zapadna Srbija, u jednoj poetičnoj atmosferi tek započetog prošlog veka, u okruženju bujne prirode i topline domaćeg života, nadomak vatrometa boja obližnje školske baštice i zatalasanih brda. Njeni roditelji, Stamenko i Jelena (Raković) Marić, bili su cenjeni učitelji, načitani, imali su bogat i čist jezik kakvim se govorilo u ovom kraju, podržavali su ljubav prema knjizi, održavajući i šire intelektualne veze mimo malovaroškog života. Draga

Marić, iz milošte još tada je nazvana Liza, i kao da ovo ime postaje predznak njenog budućeg umetničkog oreola. Rasla je između dva brata, starijeg Sretena, potonjem znamenitog esejiste, profesora i akademika, i mlađeg Dragoslava, kasnije pravnika i državnog savetnika za međunarodno pravo. „Široki ormani usečeni u zid, puni knjiga i časopisa, Bosanska vila, Srpski književni glasnik, Delo. Majka i tetke pričale su o Emi Bovari, Nataši Rostovoj, Ani Karenjinii kao o živim znancima“, seća se Sreten Matić u svojim ranim uspomenama na rodni Kosjerić (Popović: 1996, 12). I njegova sestra deli slične osećaje o tom dobu, koje je, kako je govorila – „bilo moje grofovano, moje divno detinjstvo“. Ono se završilo sa početkom Prvog svetskog rata, i golgotom kroz koju je srpski narod imao da prođe, kada se i porodica Marić rasturila. Posle rata, roditelji su po službenoj dužnosti premešteni u Skoplje, gde je Liza sa odličnim uspehom završila gimnaziju (kao izuzetan dak osloboden usmenih ispita na maturi 1923). Crtanje joj je predavao profesor i slikar Hristifor Crnilović (nekadašnji učenik Beogradske umetničke škole i minhenske Akademije), koji je prvi otkrio njen slikarski dar, i uporno je podsticao da slika.

Energična i požrtvovana majka, naprednih pogleda za razliku od konzervativnijeg oca, sve troje dece je slala na dalje školovanje i inostranstvo, smatrajući da je bogatstvo u glavi a ne u materijalnim dobrima. Tako je posle mature, krajem 1924. i devetnaestogodišnja Liza otišla u Pariz na godinu dana, radi usavršavanja francuskog jezika, ali i bližeg upoznavanja sa svetskim slikarstvom. Radoznala, skromna i u svemu neiskusna devojka iz provincije, svakako je bila opčinjena „gradom svetlosti“, epicentrom evropske umetnosti. Sa njom je u istoj sobi na mansardi, u ulici Sen Žak na Sen Mišelu, stanovala njena drugarica i zemljakinja iz detinjstva Desanka Maksimović. Zajedničke, uzbudljive pariske dane mladosti, kasnije će obe uvek rado pominjati.

Kod njih je tada često navraćao pozнатi karikaturista i slikar Pjer Križanić, sa kojim se Desanka znala iz beogradskog književnog kruga, a on je bio i urednik njene prve pesničke knjige. Često su utroje posećivali pozorišta, naročito muzeje, galerije i izložbe, knjižne antikvarijate. Pjer nije krio svoju očaranost mlađom i lepom Lizom, uz to privučen i njenom nadarenosti za slikarstvo, trudio se na sve načine da je uvede u slikarsku umetnost, ukazujući joj na dela velikih majstora u Luvr, Kliniku i drugim galerijama. O tome vremenju, Desanka Maksimović, između ostalog, kaže kako je Pjer još tada primetio koliko je „Liza u koloritu nepogrešiva“ (Maksimović, 1962, rukopis). Sa Pjerom su se njih dve te godine i fotografisale, vidimo na ateljejskoj fotografiji u profilu, gde se zapažaju pravilne, klasične crte lica, glatka kosa, sklad proporcija, otmenost linija i elegancija, nešto nesvakodnevno, plemenito što je zračilo, a što nije promaklo ni pariskom fotografu. Na drugoj, u anfas stavu, uočavaju se malo ukoso usadene oči i ispušćene jagodice, što je sve licu davalo, za naše podneblje, dosta retke i zanimljive istočnjačke crte. Čini se da je poređ nekih dominantnih odlika u karakteru, ona nasledila crte lica od svoje majke, samo još izrazitije, prošinjenije. Svoja oskudna teorijska znanja Liza je ovako, na neposredan i zanimljiv način, ubrzano nadomešćivala i sve više napredovala, naročito u tehniči crteža, ulazila polako u su-

štinu slikarstva. „Liza u transu slika“, primećivao je lakonski Pjer(Maksimović, 1983,3) a njegove lekcije i pohvale pospešivale su njene slikarske pokušaje sa vidnim rezultatima. Oduševljene, obe mlađe umetnice su želele da što više upiju u sebe, učile su, i često više gladne nego site, uživale, a praznim oklopima meditirale o prolaznosti i muzeju Klini. Desanka je tada napisala pesmu „Opusteli oklop“, a Liza je izradila i njen prvi „mali portret“, koji će joj značiti više od svih drugih što će ih njena prijateljica tokom godina naslikati.

Dakle, na umetničkom putu ove slikarke, desio se obrnuti tok događaja od onog kojim je išla većina srpskih umetnika tada. Pariz je bio Lizi prva stepenica, a onda obogaćena tim iskustvima, uz oslonac na svoj prirodnji dar, nastavljala je dalje usavršavanje. Proučavala je postavljanje kompozicije, sticala crtačku sigurnost, zvučnost kolorita, svežinu osećanja na slici. Desanka je kao vrsna lirska pesnikinja, uočila taj suptilni Lizin osećaj za lepotu i harmoniju boja. „Ta očaranost bojama, još pre nego što se Liza objavila kao slikar, pokazala se u njenom odevanju kao u žena na platnima velikih majstora, viđenih tada i kasnije tokom života, u muzejima sveta. Za njenom lepotom i izabranim odevanjem okrećao se svet ulicom...“ (Maksimović, 1983, 3).

Preko društva zanimljivih umetnika sa kojima se upoznala, Liza je bila svedok raznih kulturnih događaja. Pohađala je čuvenu Visoku školu lepih umetnosti kod Andre Lota na Monparnasu, a istovremeno na Sorboni prisustvovala predavanjima iz estetike i istorije umetnosti. Među drugima, tu je upoznala Zoru Petrović i Savu Šumanovića, sa kojima je nastavila prijateljstvo. Iako je Lot bio dobar pedagog, Lizi i Zori Petrović nije sasvim odgovarao, pogotovo njegov način „kalkulisanja“ u stvaralačkom radu, pa su obe napustile njegovu školu. Zora Petrović je tada uradila njen prvi portret, a slikače je više puta kasnije, izuzetno uspešno.

U Parizu je tada živilo više naših stvaralačaca: Stojan Aralica, Petar Dobrović, Milo Milunović, Milan Konjović, Jefto Perić, Marko Čelebonović, Risto Stijović i drugi, sa kojima je Liza dolazila u kontakt. Ipak, centralna ličnost za Lizu je bio jedan Poljak ALEN, koji je u Parizu je imao svoj atelje, na Monmartru. On je uporno tvrdio da je ova devojka talentovana, i u oduševljenju je od njenih tadašnjih radova priredio samostalnu izložbu (1925), naslikao i njen portret. Neodoljivi slikarski izazov njenog lika, ubrzo će se potvrditi u Beogradu, kada će je na svojim platnima ovekovečiti mnogi naši umetnici. Ta izložba, ipak, bila je prvi i jedini samostalni umetnički nastup za života.

Po povratku u Beograd, Liza-Draga Marić se udaje za Pjera Križanića, nastavlja studije, a 1931. diplomira na dvanaestoj grupi uporedne književnosti i francuskog jezika na Filozofskom fakultetu u Beogradu. Pošto je odbila službu u unutrašnjosti, nastavila je intenzivno da slika, mahom akvarele i ulja na platnu. Počela je da slika i prve portrete svoje majke, za koju je bila nežno i duboko vezana, osobito u teškim godinama koje su zajedno delile. Majka je za Lizu bila simbol ljubavi i sreće, pogotovo što je sama ostala bezdetna. Zatim je slikala ponovo Pjera i Desanku, a najradnije ipak svoju majku, sve do kraja njenog života, a to će biti i najuspeliji portreti. Moja mati sa knjigom (1939), uz još nekoliko slika

iz ovog perioda, čuva se danas u Narodnom muzeju u Beogradu.

Uz pomoć umetnika sa kojima je prijateljevala, iz prve ruke dopunjivala je svoje temeljno slikarsko obrazovanje i umeće, a redovno školovanje na akademijama je nije zanimalo. Radila je sa žarom, jedno vreme u ateljeu Miloša Vuškovića od koga je mnogo naučila, a kraće vreme je posećivala i popularni večernji kurs ćrtanja kod Petra Dobrovića. Još jednom, na pola godine, ide u inostranstvo kao članica Međunarodnog umetničkog kluba žena, kada je poslata (1937) u London na dalje usavršavanje. Potom su sledila putovanja u Rim i Bokurešt. Pored portreta, omiljeni motivi su joj cveća, mrtve prirode kao i enterijeri koje je odlično prodavala. Međutim, zbog svoje velike samokritičnosti, ona prvi put izlaze u Beogradu tek 1939. na Jedanaestoj prolećnoj izložbi slikarskih i vajarskih radova jugoslovenskih umetnika, kada postaje član Udrženja likovnih umetnika. Kritika se tada ozbiljnije oglasila povodom njenih slika, ocenivši ih veoma povoljno(Jovanović, 2001,34). I na svim narednim, redovnim izložbama ULUS-a Liza Križanić će izlagati sve do pred sam početak rata.

Zanimljivo je, da je Liza još 1932. godine položila ispit za vozača motornih vozila, nabavila auto i njime odlazila na izlete u okolinu Beograda. O tome svedoči šoferska dozvola i jedna dragocena fotografija, na kojoj ona kao prava svetska dama, u elegantnom kostimu, sedi za volanom svog automobila (otvoreni krov), pred ulazom u Kalemegdanski park(fotografija se čuva u dokumentaciji legata Lize Marić-Križanić u Kosjeriću). Bila je ekskluzivna, moderna, emancipovana i samosvesna žena, retka u tadašnjem Beogradu. Iz današnje perspektive, gotovo da jedva možemo zamisliti neobičnost njenе pojave, pa i hrabrost.

U to vreme, mlađi umetnički par seli se iz Vlajkovićeve ulice na Dorćol, u Gospodar Jevremovu 49, kada njihov prostorijan stan ubrzo postaje poznati umetnički „salon“, omiljeno stecište beogradskog, elitnog umetničkog kruga. Ugošćavajući prijatelje svojim čuvenim „pasuljem sa rebarcima“ i nekom poslasticom, mlađi slikari su razmenjivali umetnička iskustva i svoje slike, polemisali, uzajamno se portretisali. Pjer je katkad i sam uzimao paletu, i tada je nastao jedan Lizin portret koji poklanja Vuškoviću. Stalni gosti su bili: Aleksandar Kumrić (Pjerov blizak rodak), Svetolik Lukić, Antun Huter, Lazar Ličenoski, Milo Milunović, Miliwoj Uzelac, Miloš Vušković i drugi. Kumrić i Lukić su ostali oni najpređi, odani prijatelji u nevolji. Drag gost im je bio i Kosta Strajnić iz Dubrovnika i njegova supruga Jovanka, koja je takođe uradila dva Lizina portreta, danas u privatnom vlasništvu (Jovanović: 2001, 156). Tada su se družili i sa mnogim drugim istaknutim ljudima svoga doba, kao što su, Vladislav Ribnikar, Jovan Dučić, Ivo Andrić, Milica Zorić, Tomo Rosandić, Petar Palavičini, Risto Stijović koji je izlio i njen portret u gipsu(Jovanović: 2010, 292). Ali, Lizi nijedan od njih nije bio direkstan uzor, i ostajala je svoja u traženju sopstvenog likovnog izraza i puta, van raznih „izama“ i programa. Bila je po prirodi predodređena za jedno lirsко, intimističko slikarsko iskazivanje, sazvučja rafinovanih boja, nijansi i tonova. Iako su njeni autopoetički iskazi bili retki, ipak, ponekad koncizno izreče-

ni, detektovali su precizno njen osnovni stvaralački nerv: „Celo moje slikarstvo bazira na osećanju i na jednoj slikarskoj kulturi naslaganoj u podsvesti“ (Jovanović: 2005, 12).

Svoje zanimanje za književnost, Liza je dugi niz godina usmerila na saradnju sa Pjerom u kompletiranju njegovih karikatura, koje je često pratio odgovarajući, kratak satirični tekst sa ubojitom žaokom. Kao mudra i obrazovana žena, domišljata i duhovita, osoba utančanog smisla za jezik, upravo je ona najčešće ispisivala onu britku, esencijalnu rečenicu ispod karikatura. A njom, postizao se onaj željeni efekat pojačavanja udarnog značenja crteža. „Po dvadeset puta menjali smo neku reč“, govorio je Pjer Siniši Paunović, svome budućem biografu. Tako je bilo godinama, nije krio, mada je to bila „javna tajna“ u Beogradu. Ipak, njegova iskrena zahvalnost, uveliko odocnela, stigla je kada je prilikom dobijanja „Politikine“ nagrade za životno delo (1962), rekao da polovina nagrade pripada Lizi (Paunović, 1962, izjava u rukopisu). I u ovom slučaju, potvrdilo se dugo važeće pravilo, da iza svakog uspešnog muža, u senci стоји požrtvovana žena, a u ovom, uz to još i talentovana umetnica.

Liza i Pjer Križanić rado su viđani i u najotmenijim beogradskim krugovima, pa i među najuglednijim književnicima, različitim generacijama i poetika. U domu diplomate i pesnika Milana Rakića, upoznala je Liza i Ivu Andrića, sa kojim će ostati u prijateljstvu i kasnije. Naročito će se često sretati kada postanu i susedi u Prizrenskoj, gde kod njih oboje navraća Desanka Maksimović i Radovan Zogović. Odmah posle Drugog svetskog rata, Andrić je od Lize kupio sliku „Enterijer“ – komoda, staklarija i fotelja, kada mu je poklonila i svoje „Svele ruže“, sliku rađenu temperom (Popović: 1992, 3). On je uočio koliko slikarka voli cveće, na jedan način izrazito lirske pesnikinje „da u takve slike unosi celu sebe, svoju dušu“ i zato preporučuje: „Lizo, slikaj cveće...“ (Popović: 1992, 3). Opet, neki drugi, kao što su Stojan Aralica, Cuca Sokić i Peđa Milosavljević, podrili su je da slika pejsaže (Jovanović: 2001, 37), kojima će se ona svestranije posvetiti u poratnom periodu, i tokom svoje poslednje životne deonice.

Milan Rakić, jedan od najrafiniranijih ljudi Beograda, takođe je voleo da svrati u Lizin atelje, a onda ponekad bi celo društvo zajedno išlo kod „Dva jelena“, ili kod njega na večeru, kada bi sedao za klavir i muzicirao za svoje goste. U društvu sa Andrićem, Rakićem, Marom i Toplicom Pešić, često su se sastajali i kod Rakićevog rođaka pravnika Dragana Miličevića. Družili su se, razmenjivali ideje, knjige, slike (Jovanović: 2001, 39).

Još jedno veliko i slavno pesničko ime tokom četvrte decenije, prepliće se sa imenom Lize Marić Križanić. Naime, Jovan Dučić kad god bi se našao u Beogradu, javljao se Lizi i Pjeru. Nalazili su se obično u poznatoj kafani „Ruska lira“ gde je pevala Olga Jančevecka, ili bi Dučić navratio u njihov stan, koji je bio preko puta najvećeg srpskog knjižara i izdavača Gece Kona. Tako je, jednom prilikom Lizi doneo na poklon Veliku istoriju francuske književnosti na francuskom jeziku. Šaljivo prisni ton njegove posvete grafitnom olovkom, na ovoj knjizi koja se danas čuva u njenom Legatu u

Kosjeriću, ukazuje na Dučićeve simpatije prema mladoj intelektualki i slikarci: „Dragoj Lizi da se nauči da čita...“ Opet, o nekoj posebnoj naklonosti Dučićevoj prema bračnom paru Križanić, kazuje i posveta na njegovoj prvoj knjizi Sabranih dela: „Lizi i Pjeru, svojim dobrim prijateljima za nežni spomen. J. Dučić, 1930.“ Takode, više sačuvanih fotografija iz albuma Lazine zaostavštine, nedvosmisleno svedoče o vrlo intenzivnim međusobnim vezama prvorazrednih ličnosti tadašnje kulture. Recimo, u vili Milana Gavrilovića, direktora Politike na Topčiderskom brdu, sa domaćinom se fotografiju Liza, Pjer, Dučić i Milica Zorić. Zatim, 1937. u Rimu, vidimo elegantnu lepoticu Lizu na još jednoj fotografiji, u jedinstvenom društvu. Vedro raspoloženja, posle izložbe koju su posetili, stoji u sredini pored Jovana Dučića Liza, zatim Pjer, Toma Rosandić, Petar Palavičini, i jedna nepoznata dama.

O Lizi Križanić je, u fragmentima, ostalo i dosta lepih reči divljenja njenih znamenitih savremenika. Stojan Aralica kasnije beleži: „Sećam se našeg letovanja u Orebiću, pre rata. Sretnem Crnjaškog, onda vidim Lizu Marić Križanić. Ona je letovala na Korčuli, pa je svratila u Orebić... Kako je to bila lepa žena, najlepša žena u Beogradu...“ (Jovanović: 2005, 26). Ali, za glasne uzdahe svojih obožavalaca, i prolaznika koji bi se za njom okretali na beogradskim ulicama, ona nije mnogo marila. Na tuđu zavist ili ogovaranja nije se osvratala, ostajući odana svome suprugu, dosledna svojim osećanjima i shvatanjima do kraja. Kod nje, nikada nije bilo ni traga oholosti, kao da je velika pažnja okoline dolazila mimo njene volje i namere. Obilazeći Spomen-zbirku Pavla Beljanskog u Novom Sadu 1963. godine, i književnik Gustav Krklec, stojeći sa još nekoliko pisaca i kulturnih radnika pred Lizinim platnima, rekao je da se za njom, u svoje vreme, mnogo uzdisao. Bila je lepa i obrazovana, divio se i sanjao o njoj „ali samo spiritualno“ (Jovanović: 2001, 21). I slikar Milan Kečić, sećajući se Lazine pojave na Dobrovićevom kursu, u jednoj televizijskoj emisiji 1977. godine, sa ushitom je rekao: „Bila je lepa kao boginja!“

Divan i jedinstven dokaz za to, pored vlastitog slikarskog opusa od oko četiri stotine kataloški popisanih dela, daje nam i njen lik na blizu četrdeset portreta eminentnih umetnika, kakvi su: Pjer Križanić, Vladimir Žedrinski, Aleksandar Kumrić, Zora Petrović, Ignjat Job, Lazar Ličenoski, Penčo Obreškov, Marino Tartalja, Milo Milunović, Milivoj Uzelac, Nikola Bešević, Kosta Hakman, Vilko Gecan, Milo Vušković, Petar Dobrović, Nikola Graovac, Jovanka Strajnić, Gabro Rajčević, Olga Tekavac i drugi. Mnogi od ovih portreta su ocenjeni kao remek dela srpske umetnosti dvadesetog veka (Jovanović, 2010, 295), i oni sačuvani zauzimaju dostoјno mesto u našim muzejima i drugim institucijama kulture.

Liza Križanić, tokom godina, nije bitnije menjala način svoga rada. Samo joj je „potez postajao slobodniji, namaz lazurniji, boja kadšto svetlijia, a linija ponekad nervoznija. Do rata je nastojala da joj stil bude realističniji, doradeniji; u posleratnom razdoblju, stečeno majstorstvo i hitrina postupka, doprineli su lakoći, lepršavosti, prozračnosti njenih slika“ (Jovanović: 2005, 13). A Todor Manojlović, opširno komentarišući izložbu iz 1940. u časopisu „Belgrader echo“, dao je zapaženo mesto Lizi Kri-

žanić, komentarišući uz reprodukovani portret, koji je „sa jedim, u karakteru izvrsno pogodenim, i koloristički, dekorativno izvanredno finom slikom pesnikinje Desanke Maksimović, i jednim takođe lepim pejsažom groblja“ (Manojlović: 1940, 7).

Bombardovanjem Beograda 6. aprila 1941. godine u ruševinama je nestalo mnogo ljudi i kulturnih dobara, i Liza tada ostaje na ulici, bez stana, mnogih slika i bez ičeg, ali je ipak preživela. Na ovaj ili onaj način, tokom ratnih i poratnih zbivanja, nestalo je mnogih umetnika, njenih prijatelja. A ona, koja je zasenjivala druge svojom umnošću, vadrinom i lepotom, ostala je narušenog zdravlja, bez prinadležnosti i potpore muža, bez podrške u društvu. U okupiranom gradu, nastavila je da slika uprkos nesigurnim okolnostima i neimaštine.

Broj tih radova nije veliki, ali oni spadaju u red njenih najzrelijih ostvarenja. Pored svega, veze sa ljudima iz sveta kulture i umetnosti tada još nisu sasvim bile pokidane. Pjer se s početka krio, i povremeno dolazio sve dok nije otišao sa partizanskim pokretom u Bosnu. Novinarka Nada Doroški, piše da su svog zajedničkog prijatelja Rada Drainca, koji umire u jednoj beogradskoj bolnici (1943), njih dve ispratile na Novom groblju (Doroški: 1977, 57).

Od jeseni 1944. sve se više insistiralo na novom umetničkom pravcu i stilu, u duhu socijalističkog realizma, prekidu sa predratnim, dekadentnim opredeljenjima, individualizmom. Liza se i dalje držala svoga načela da je umetnost iznad politike, lepota univerzalnija, i trajnija od trenutnog naloga svake vlasti. Iako je takvo slikarstvo od tada, pa i nadalje, prečutkivano, ona je kao impresionista sa izrazitom lirsom notom, i u novim okolnostima pronašla samosvojno rešenje, kao i neki drugi veliki umetnici, i pisci poput Isidore Sekulić. Sa zanosom je slikala panorame Beograda i njegove okoline, iako je njen fizičko kretanje bilo sve otežanije. Ta platna će biti iznad dokumentarne vrednosti, te su zbog toga često otkupljivana, najviše za mnoga nadleštva i ustanove. Drugim, pojedinačnim kupcima u njenim pejzažima se činila manje drastična slika svakodnevne stvarnosti i ambijenta. Ne očekujući pohvale, držala se čiste lirske impresije, slikala utišanim, svetlosnim i kolorističkim ritmovima intimu svoje teme u malim formatima (Jovanović: 2005, 36).

Usred njene umetničke aktivnosti, našu slikarku je stiglo bespoštedno okoštavanje kičmenog stuba, telo joj se savilo prema zemlji, poput visibabe. Uz bolest, stigla je i materijalna oskudica, zaborav i osamljenost. Fizički bol i duševnu patnju ipak je podnosila bez roptanja, stoički. Smestila se kod ostarele majke, u potkroviju koje je prokišnjavalo. Kada je majka umrla (1962), ostala je potpuno sama i od tada, više nije slikala nijednu ljudsku figuru. Jedini stalni družbenik i glavni junak njenih crteža i slika je voljeni pas Loki. Najposle, slikarstvo joj postaje jedini smisao, a i hleb.

Medu nekoliko retkih prijatelja koji je nisu zaboravili, naročito mesto pripada Desanki Maksimović, uvek joj privrženoj. Peda Milosavljević i Milo Milunović sa kojima je radila mozaik za Jugoslovensko dramsko pozorišta, nisu joj se oglašavali a ona nije nipošto volela ulogu molioca, i nije se nikom obraćala (Jovanović: 2001, 73). Od rodbine, samo je brat Dragoslav bio u Beogradu,

brinuo je o njoj, a veoma blizak i privržen joj kasnije postaje novinar i publicista Radovan Popović sa suprugom Brankom (kasniji biograf njenog brata Sretena Marića). Od prijateljica iz mladih dana, pored Desanke, posećuje je još Nada Doroški, te veliki kolekcionar Pavle Beljanski, koji otkupljuje njeni platni, a takođe i njen portret (Ignat Job, iz 1931) za svoju Spomen Zbirku u Novom Sadu. Od pomoći joj je bila i njena učenica Olga Tekavac, kao i odana duhovna podrška Svetolika Lukića, svoga starog obožavalaca. S vremenom na vreme, pojavljuju se još neka imena slikara, i naročito slikarki iz njene generacije, više u njenom dnevniku nego u stvarnosti. To bi bio, svakako, jedan neveseo i maleni spisak u odnosu na onaj dugački, sačinjen od mora ljudi koji su joj se do rata divili. I pored svega toga, umela je još da se podsmehe – sebi samoj, potresna su svedočenja onih ljudi koji su je tih godina lično upoznali, divili se takvoj duhovnoj snazi njene neobične ličnosti, koja je imponovala (Jovanović: 2005, 31).

Duhovnu radoznalost i interesovanje za književna i druga umetnička dešavanja, ona je zadržala čitavog svog života. Stvaralačka sloboda, iskrenost i humanost, bili su njeni vrhunski ideali koji čvrsto povezuju njeni umetničko delovanje do 1950. godine, sa onim koje dolazi posle ovog usudnog obrta. Istina je, pak, da i „kroz sjaj boja, tonova ili reči umetnost zna da kaže celog čoveka“, kako je rekao Sreten Marić pišući predgovor za knjigu pisama Van Goga. Ove bi reči mogле stajati i uz prikaz slikarstva njegove sestre. A veliki Van Gog, bio je Lizin onaj prvi, odlični uzor, primetila je dr Vera Jovanović u predgovoru knjige Liza Križanić, sećanja i pisma.

Kroz celokupni opus ove slikarke, najviše o njoj i njenoj poetici govore cvetni motivi. Svagda polazeći od čulne senzacije, ushićeno, u jednom dahu, trudila se da uhvati treptaje materije, poeziju prostora da oduhovi bojom, čineći je prisnom i tihom. U Lizinom slikarstvu prisutan je još jedan upečatljiv, a ipak malo zapažen detalj – školjka. Pored zanimljive likovnosti, školjku možemo videti i simbolički, kao jedan tajanstveni, nemetljivi predznak žene i ženske skrivenosti, možda zvon treptaja iskonskog (pra)života u magnovenju. Lizina brojna cveća, baštenko, rezano, cvetni aranžmani, ucvalo šiblje, a naročito – poljsko cveće. Kao da ono, i asocijativno, najviše upućuje na samoniklost njenog vlastitog poriva za slikanjem. Talenta što je uporno „kao žilava biljka koja se probija kroz kamenjar i upire oči prema suncu“, cvaо tilo i zadugo na nebu našeg slikarstva. „Ako ju je Paunović nazvao pesnikom beogradske panorame, mi bismo je nazvali pesnikom cveća. Njen cveće, mahom cvetalo granje i šiblje, sitni livadski cvetovi, toliko je ubedljivo da vam se čini da mu osećate miris, da mu možete ruku zavući između stabljika“, seća se Desanka na godišnjicu Lizine smrti, podsećajući da je između ostalog, njen opojni „Zumbul“, zajedno sa „Suncokretima“ i „Magnolijama“, bio veoma zapažen na Izložbi slika jugoslovenskih slikara u Londonu 1952. (Maksimović, 1983, 3) Pa opet, ni ovakav uspeh, nije podstakao tekuću kritiku da ovu slikarku ponovo aktivno vrati u fokus interesovanja, niti uznemirio savest naše, mahom patrijarhalne kulture.

Tilo, i neprimetno kako je dugo i živila, a opet vedra i puna duha, Liza Križanić je rešila da tako i ode sa ovog sveta. Nečujno, u svome krevetu, bez ceremonija, ljudi i og-

lašavanja datuma sahrane u novinama. Tako je i bilo – samotno i tužno na Novom groblju u Beogradu toga, 3. maja 1982. gde je sahranjena je na parceli 34, u grobnici 42, zajedno sa majkom. Samo šest osoba je ispratilo Lizu Križanić, a među njima Desanka. „Skoro neprimetno, lagano, kao kad boje blede, izgubila se... Sklopile se oči koje su nam tumačile lepotu sveta“ (Maksimović: 1983, 3). Bez reči, suptilni treptaji života neprolaznih magnovenja, vizuelna muzika na platnima jedne čiste osećajnosti, ipak neće prestati da nas zanose, zrače i znače, i nakon nestanka autorke. Nezaboravni su susreti sa ovom pesnikinjom cveća – njenim najuspešnjim slikama, koje je dovode u društvo izvornih stvaralaca najplemenitijeg dara, nepresušne svežine i lepote sveta.

„U stvaralaštvu Lize Križanić zapažaju se i slovenska iracionalnost i mediteranska poetska prozračnost, što su i svojstva naroda i umetnosti podneblja kojem pripada“ (Jovanović: 2001, 99). Mada retki, ipak, temeljniji istoričari naše umetnosti Lizu Križanić svrstavaju u značajne predstavnike poetskog impresionizma srpskog slikarstva prve polovine dvadesetog veka. Ostvarena neposrednost, iskrenost i lakoća, odlike su koje ovo slikarstvo, u svakom pogledu, čine privlačnim i na početku ovog veka..

BIBLIOGRAFIJA

- Jovanović, Vera: *Liza Križanić: život i slikarstvo, izdanje autora*, Novi Sad, 2001.
- Jovanović, Vera: *Liza Križanić, sećanja i pisma*, Narodna biblioteka Kosjerić i autorka, Novi Sad, 2005.
- Jovanović, Vera: *Likovni krug Pavla Beljanskog: Tiski cvet*, Novi Sad, 2010.
- Popović, Radovan: *Priča o Sretenu Mariću*, Biblioteka Matice srpske, Novi Sad, 1996.
- Maksimović, Desanka: *rukopis, Izjava radi regulisana umetničkog staža L. Križanić*, 1962. Čuva se u Legatu Lize Marić-Križanić u Kosjeriću
- Maksimović, Desanka: „Cveće Lize Križanić“, Politika, 30. april, 1. i 2. maj 1983, 3.
- Paunović, Siniša: *rukopis, izjava radi regulisanja umetničkog staža L. Križanić*, 1962. Čuva se u Legatu Lize Marić-Križanić u Kosjeriću.
- Paunović, Siniša: „Pesnik beogradske panorame“, Politika, 2. jul, 1966.
- Popović, Radovan: *Fragmenti o Lizi*, Beograd, 1992. Tekst umnožen u kompjuteru, čuva se u Legatu Lize Marić-Križanić u Kosjeriću.
- Manojlović, Todor: „Bilder in Belgrad und Zagreb“, Belgrader echo, 1. decembar 1940, 7.
- Doroški, Nada: *Otrgnuto od zaborava, sećanja na ljude i događaje od 1922. do 1966. godine*, izd. Slobodana Mašića, Beograd, 1997.
- Korišćena dokumentacija i katalogi izložbi - arhiva slikarkine zaostavštine u posedu Legata Lize Marić Križanić u Kosjeriću, Spomen-zbirke Pavla Beljanskog u Novom Sadu i drugih institucija kulture.

Morsko dno – pastel, 1979.

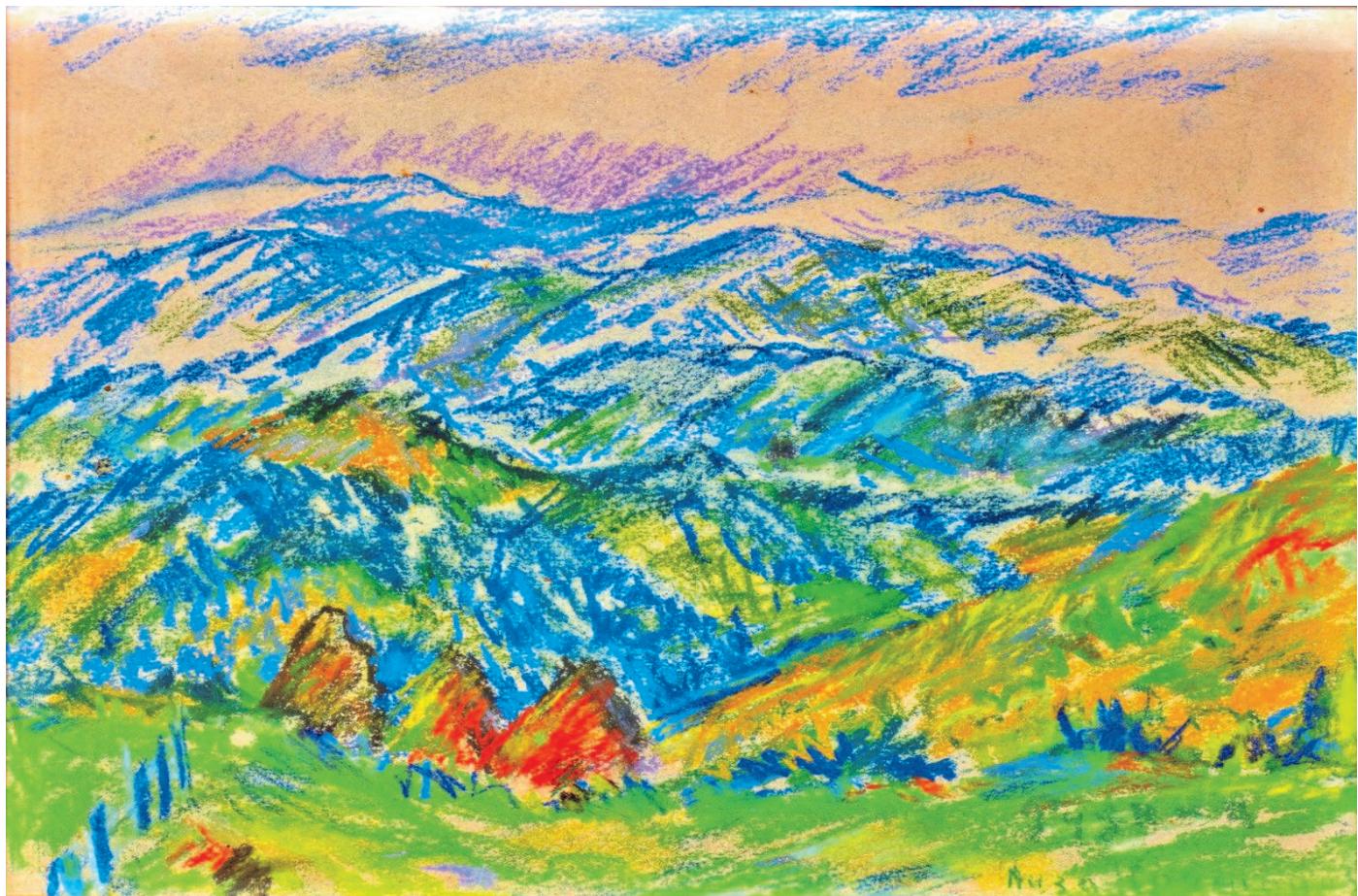
Dubrovačke zidine – pastel, 1978.

Gradac, Dubrovnik – pastel, 1978.

Milo Milunović, Liza Križanić i Peda Milosavljević ispred mozaika u holu Jugoslovenskog dramskog pozorišta u Beogradu, 1948.

Rudnik – pastel, 1973.

More – ulje na platnu

Legat u Kosjeriću, Srbija, 2013.

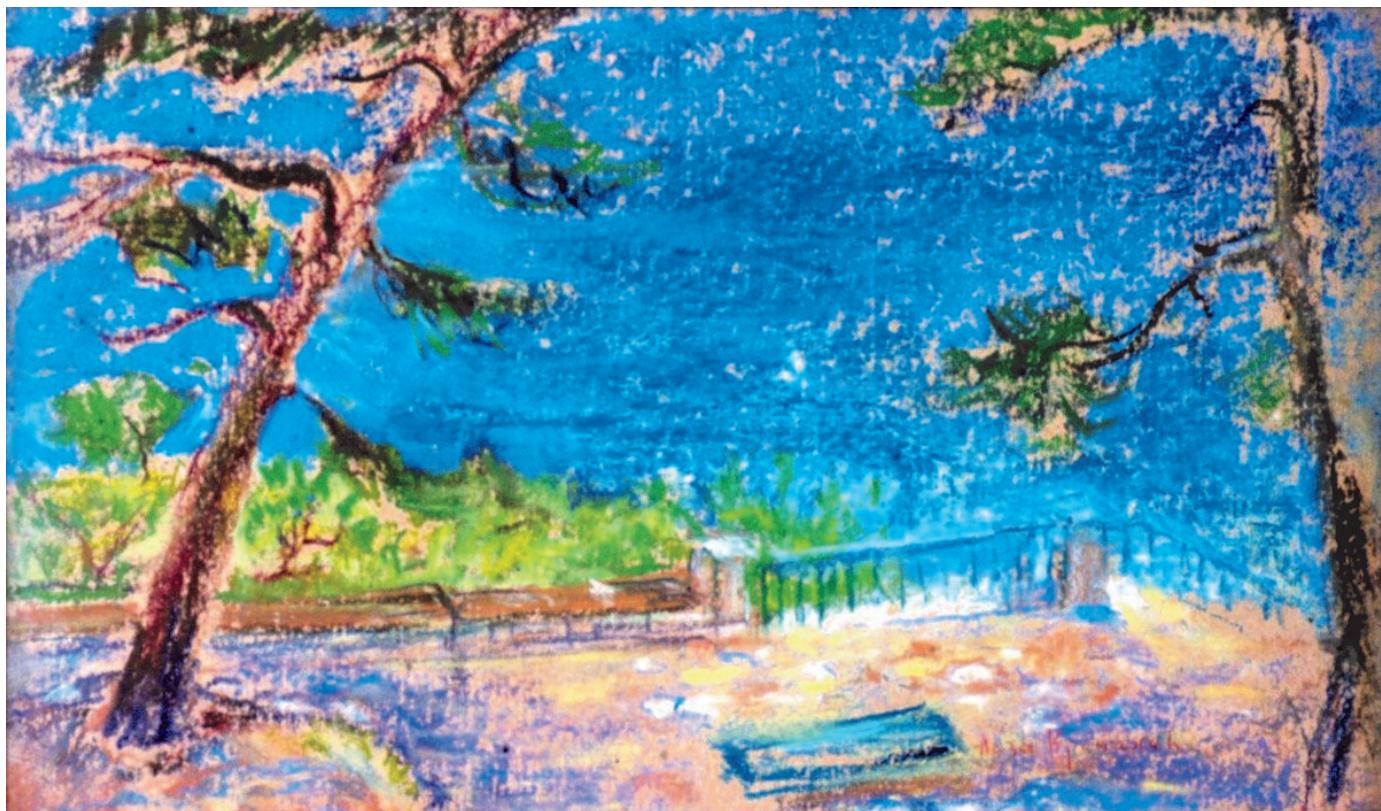
Motiv sa Divčibara – pastel sa staklom

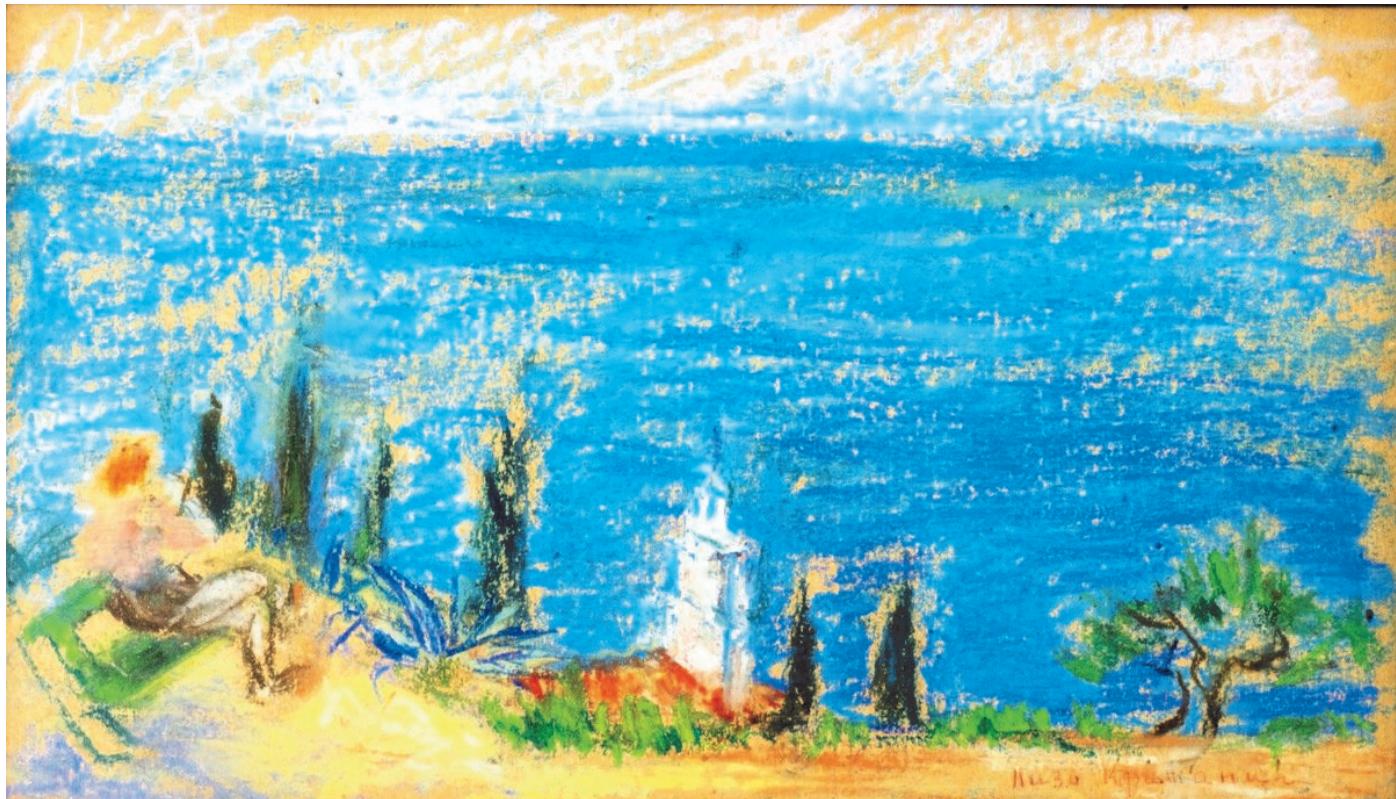
Motiv sa Divčibara – pastel sa staklom

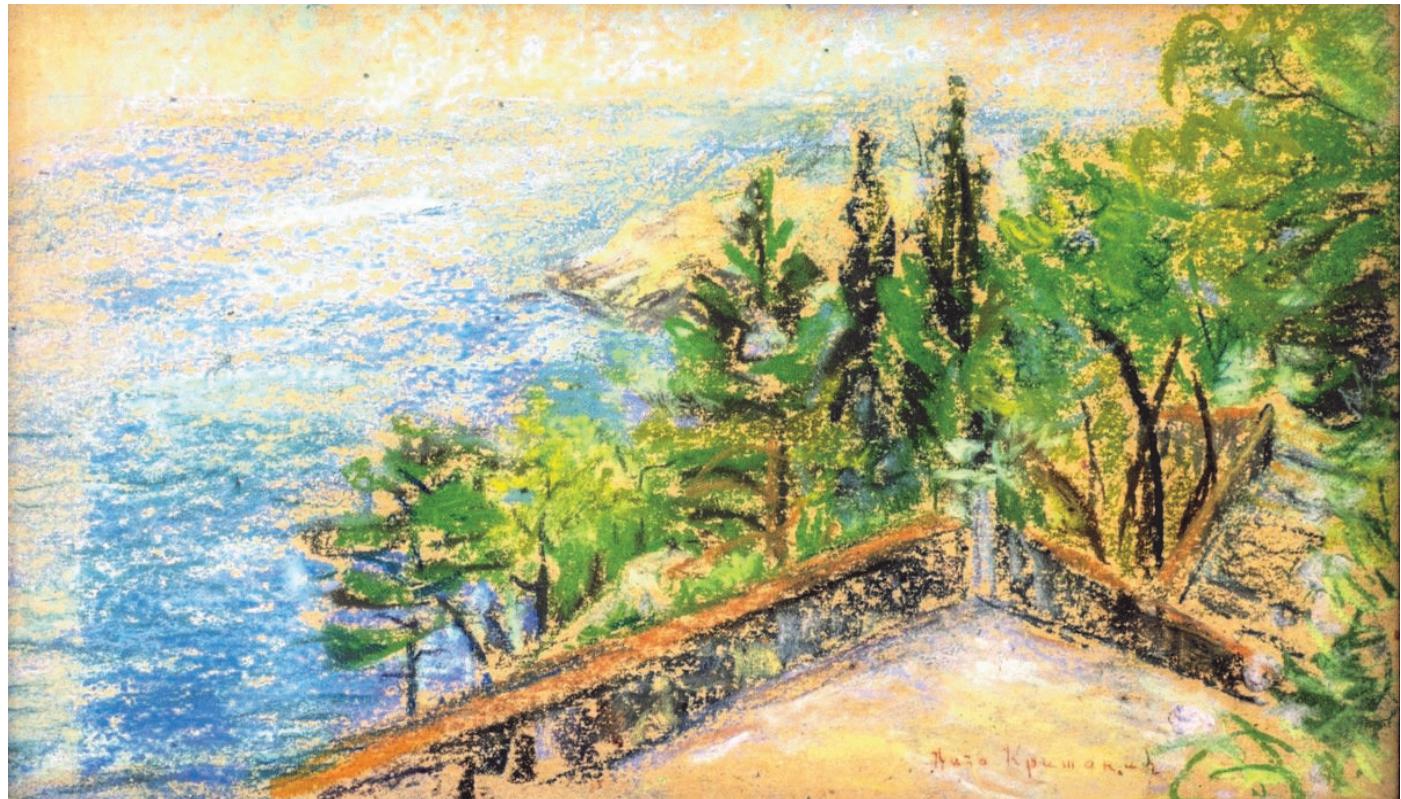
Dubrovnik (?)

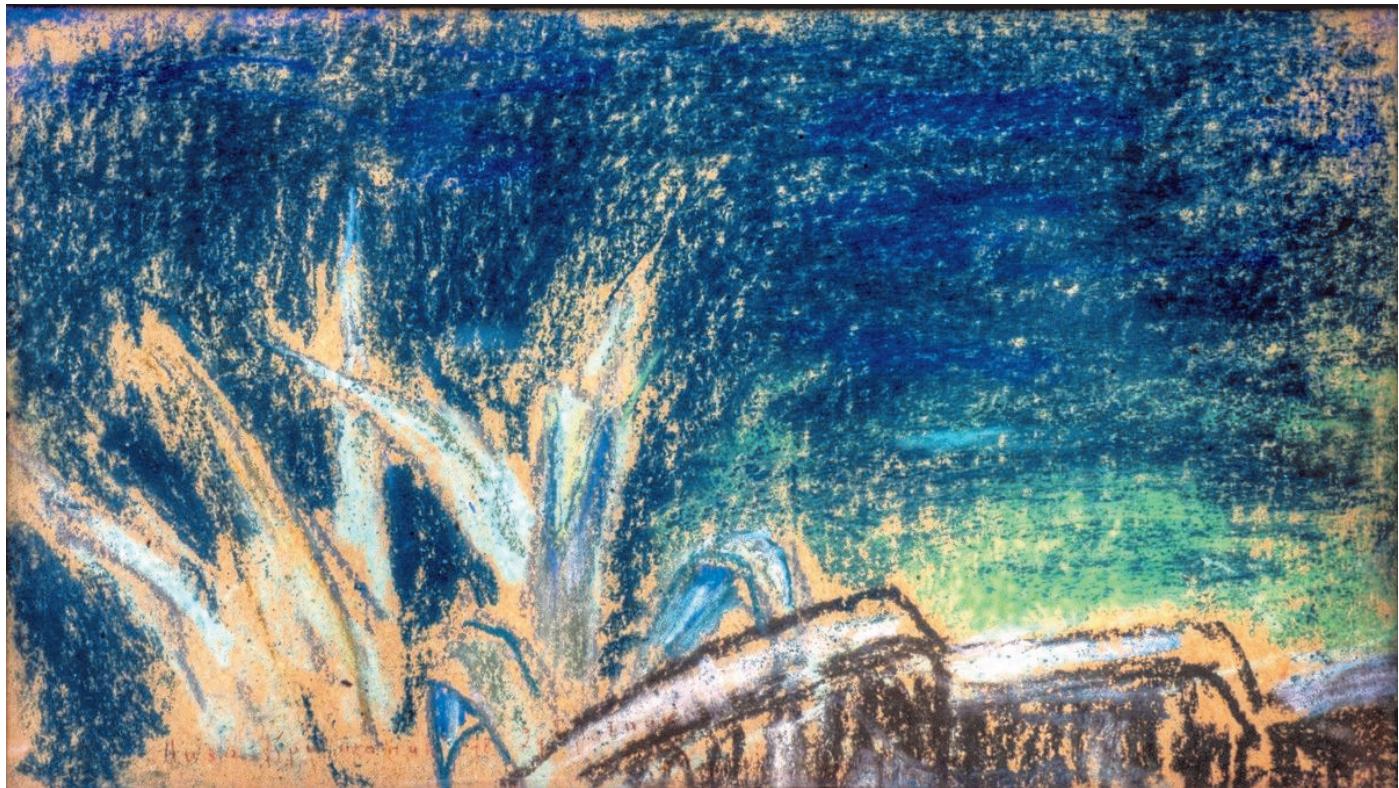
Dubrovnik – pastel, 1975 (?)

Jutro u Dubrovniku – pastel, 1975 (?)

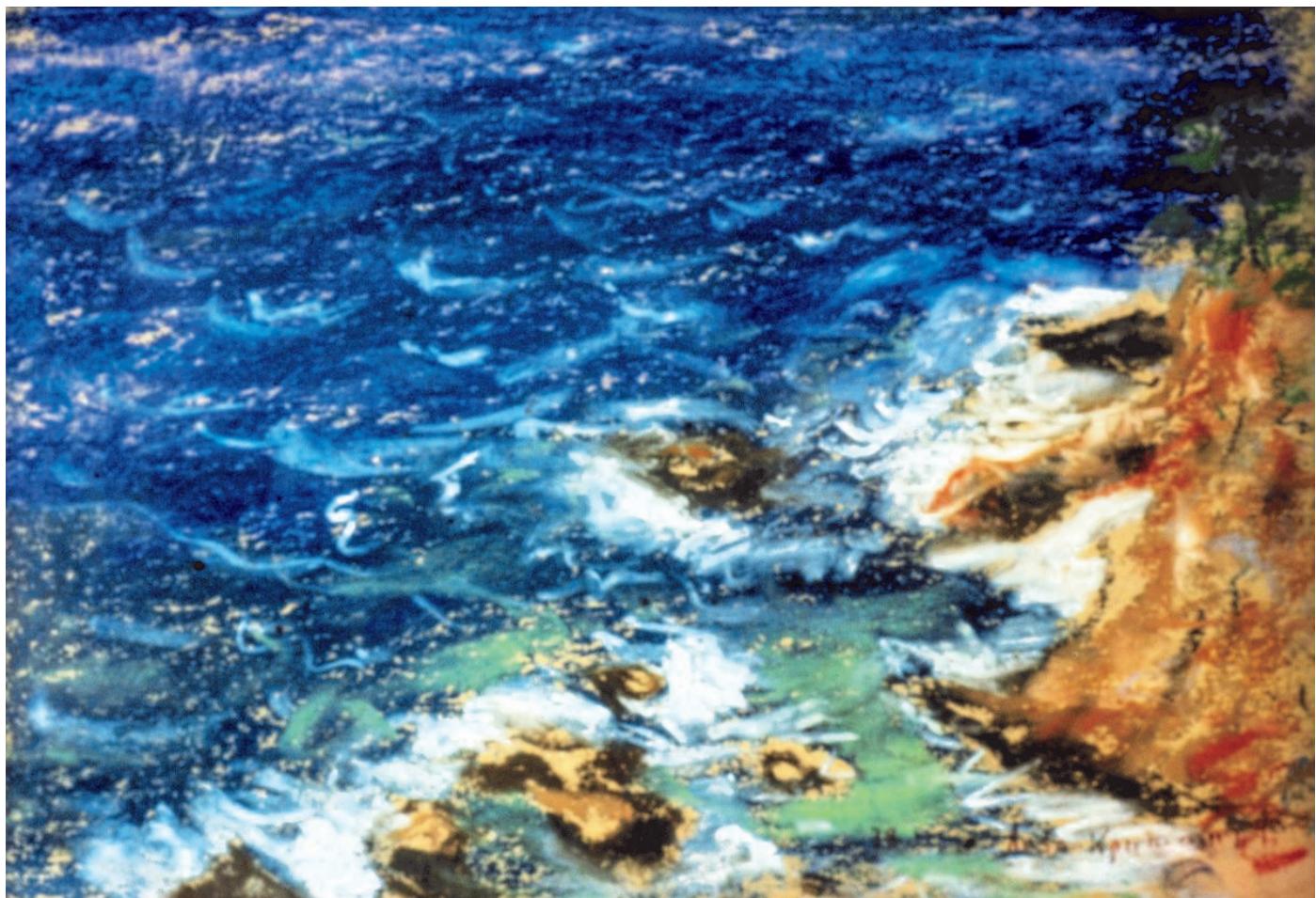
Dubrovnik – pastel, 1975. (?)

Dubrovnik – pastel

Motiv sa Danča (plaža u Dubrovniku) – pastel

Motiv sa Gradca – pastel, 1975.

Anja Kameničnik

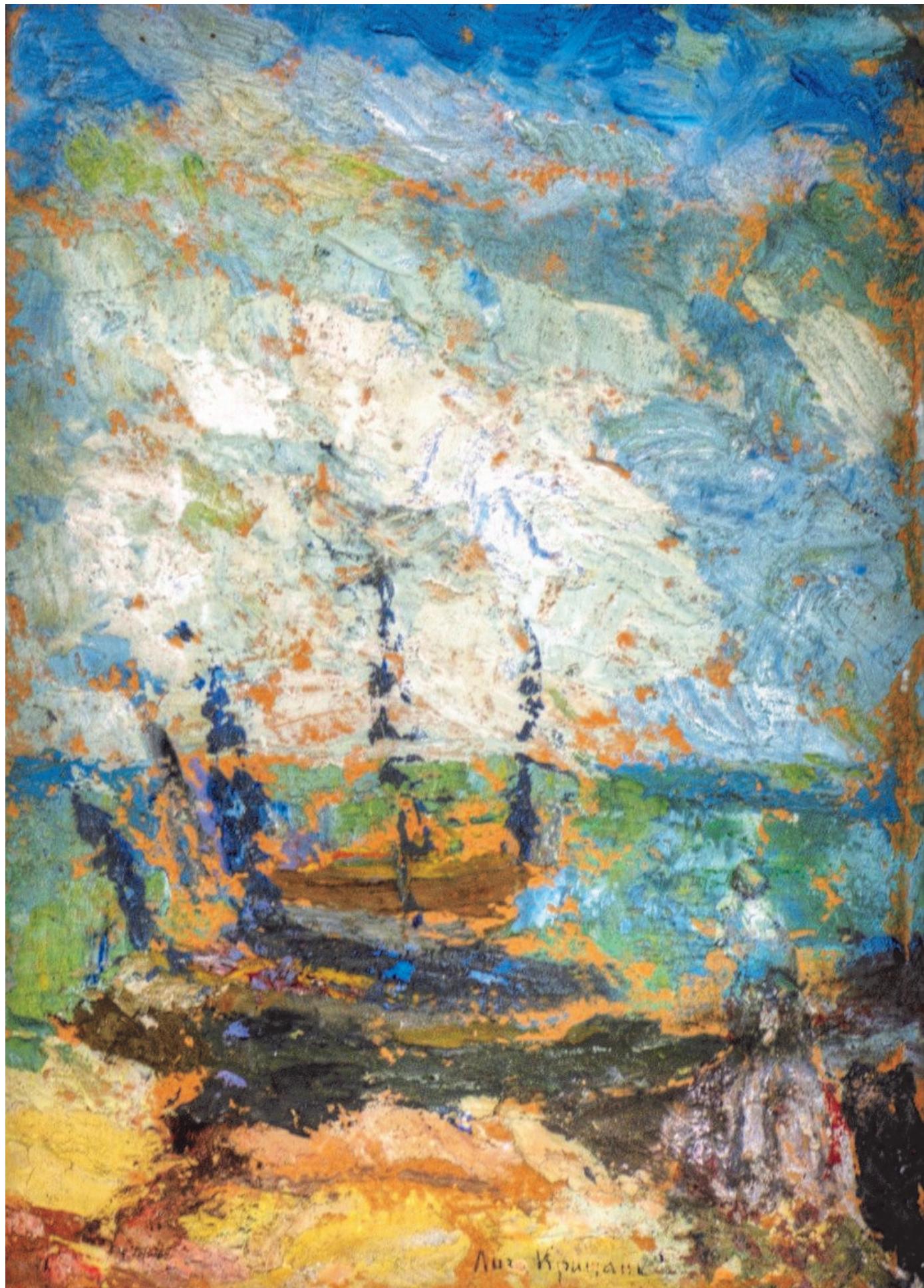
Cveće u vazi – ulje

Buket cveća u vazi – ulje

Motiv sa Divibara – ulje

Andrija Krstulović

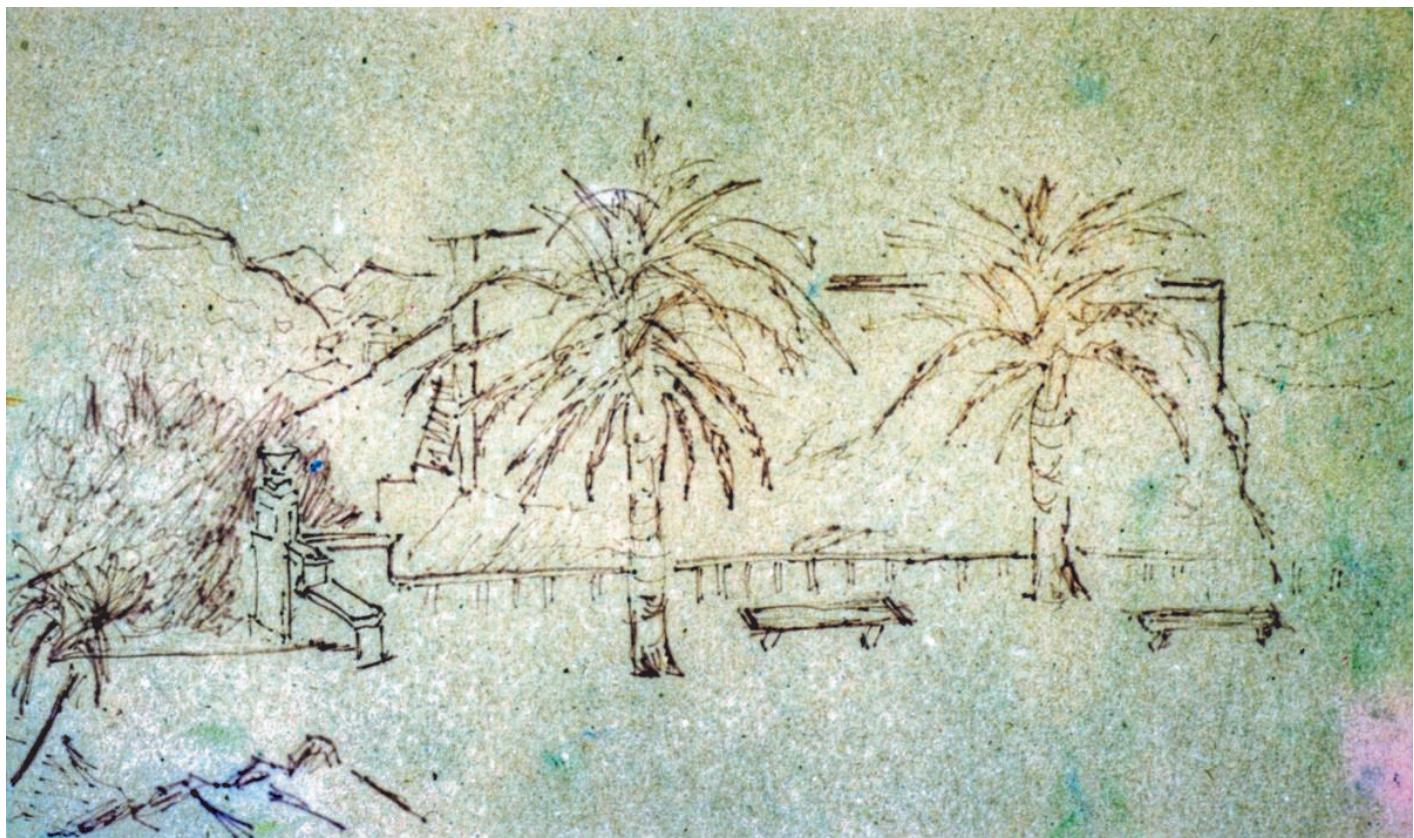
Barka – ulje na kartonu

Cveće u vazi – ulje

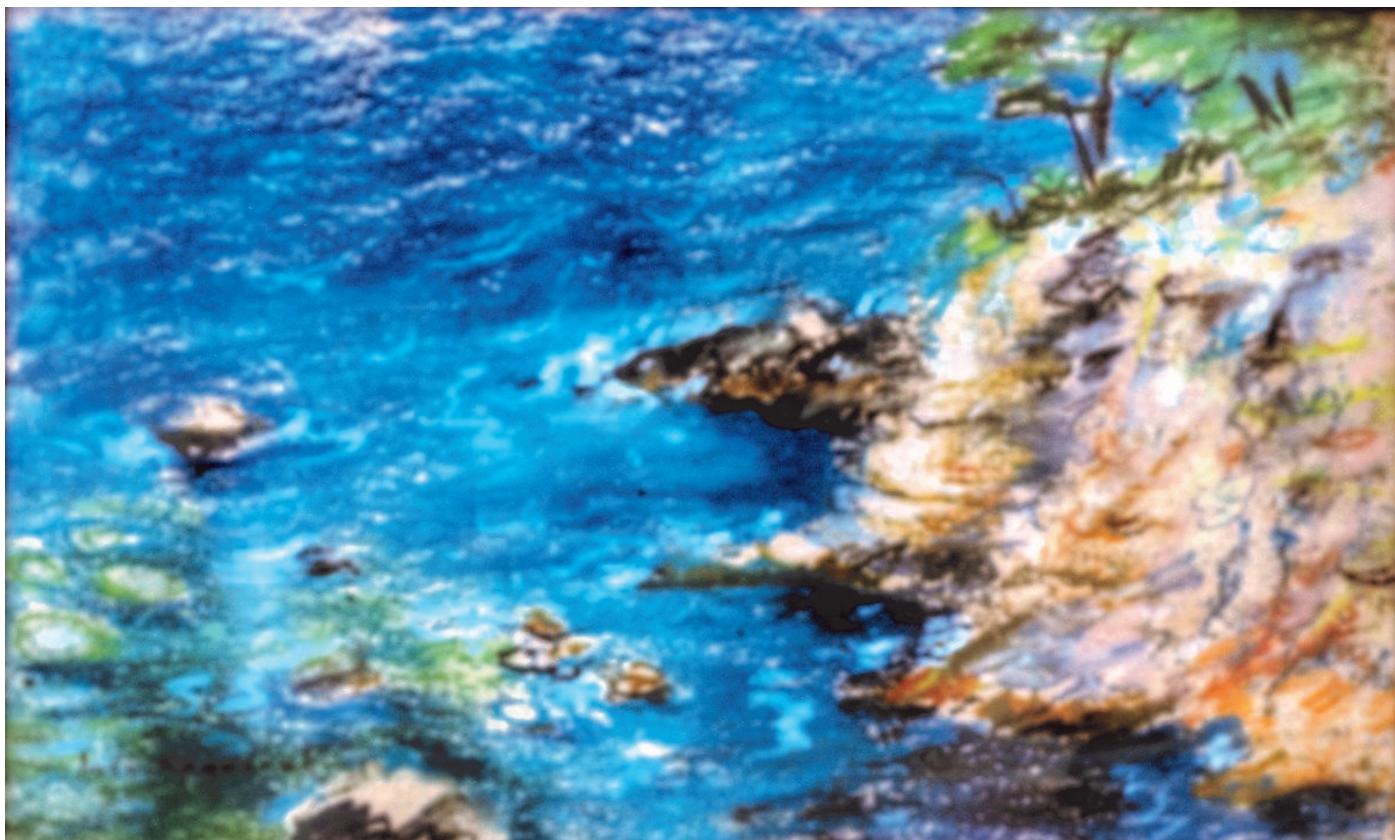
Gradac – crtež

Gradac – crtež

Loki – crtež

Morsko dno – pastel (vlasništvo Milunike Mitrović)

Groblje, 1939.

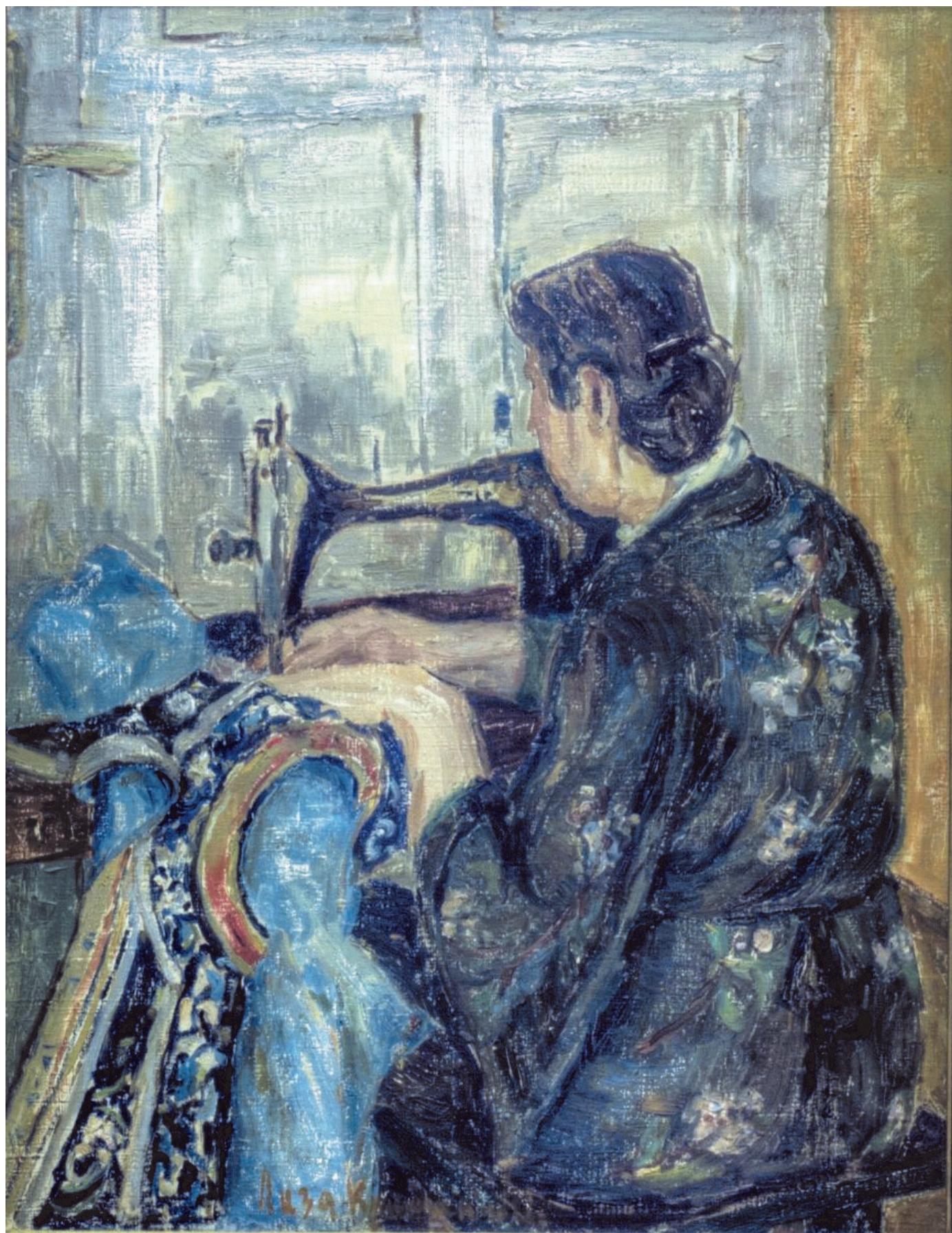
Terazijski park – ulje na platnu

Cveće u vazi – pastel

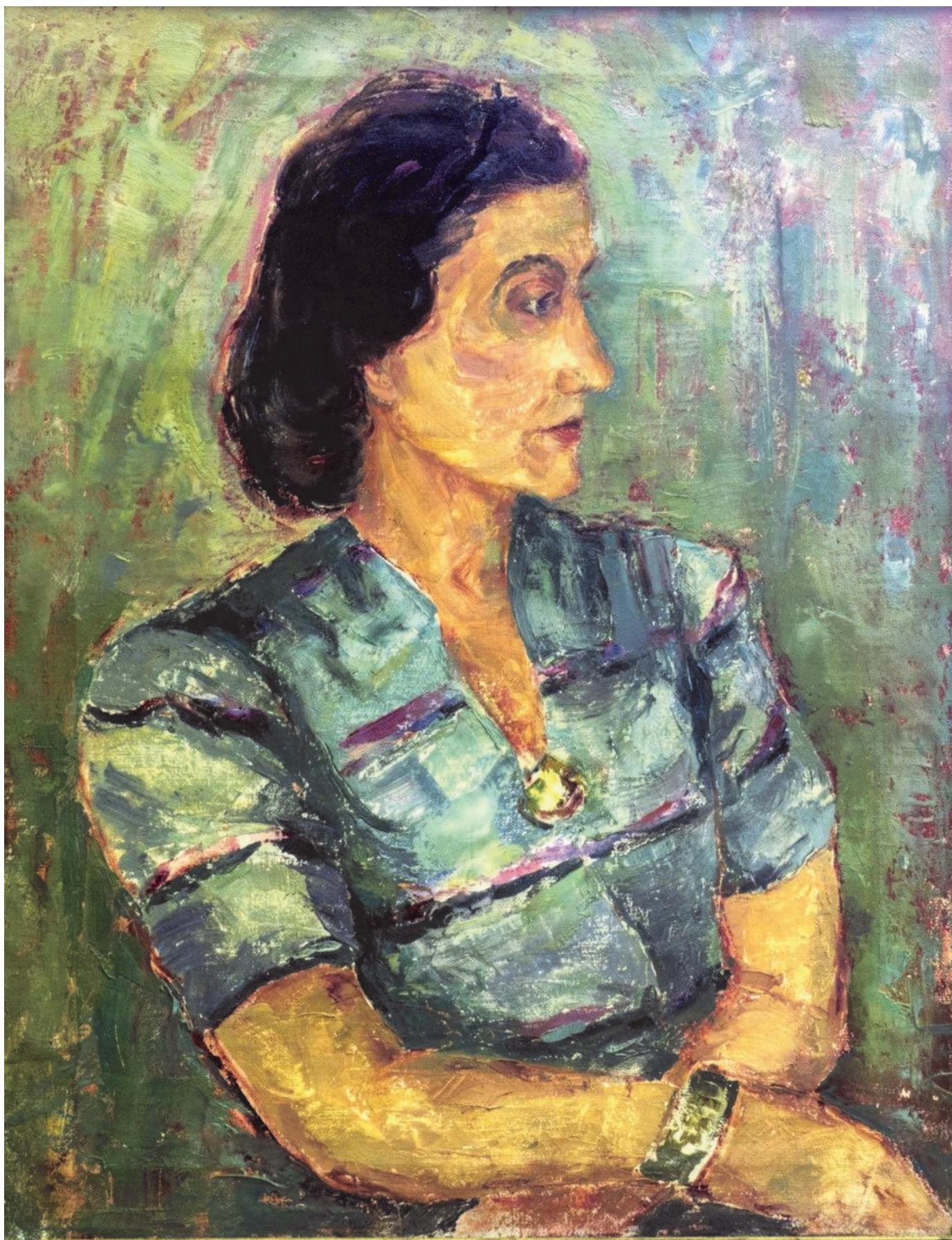
Komoda – ulje na platnu

Moja mama – ulje na platnu, 1942.

Moja mati – ulje na šperploči, 1941.

Desanka Maksimović

Moja mama – ulje na lesoru, 1939.

Ministrant – ulje na lesoru, 1940.

Moja mati, 1942.

Dubrovnik – pastel, 1979.

Moja mati (oko 1945)

Cveće, 1951.

Iz knjige: Vera Jovanović, Liza Križanić. Život i slikarstvo, Izdanje autora, Novi Sad, 2001.

Pogled na Beograd iz Kumodraža, 1953.

Iz knjige: Vera Jovanović, Liza Križanić. Život i slikarstvo, Izdanje autora, Novi Sad, 2001.

Beograd, 1954.

Iz knjige: Vera Jovanović, Liza Križanić. Život i slikarstvo, Izdanje autora, Novi Sad, 2001.

"Nisu problem oni koji mnogo znaju, kao ni oni koji ništa ne znaju. Problem su oni koji malo znaju..."

Those who knows a lot are not a problem, either those who does not know nothing.
The problem are those who knows a little..."

Sabahudin Hadžalić

2013

Cijena u maloprodaji...E-mail:
mostart@eunet.rs
(15 KM za BiH / u Srbiji - protuvrijednost RSD)
Za Srbiju: Telefon/Fax: +381 11 316-23-46;

Mobilni telefoni: +381 64/111-64-12; +381
62/21-64-12; Info - Izdavačka kuća Most Art,
Beograd, Srbija: <http://www.mostart.co.rs/>
Knjiga se može kupiti i u knjižarama u Srbiji
sa kojima saraduje MostArt.

Za Bosnu i Hercegovinu: Knjiga se može
kupiti ekskluzivno u knjižari Buybook,
Radićeva 4, Sarajevo: <http://www.buybook.ba/>
Tel.: +387 (0)33 552 745

Uskoro informacije i za ostale prostore
Jugoistočne Evrope.

Sarajevo, 18.4.2013.

Info: <http://sabihadzi.weebly.com/bih-1842013.html>

Perunike, 1957.

Iz knjige: Vera Jovanović, Liza Križanić. Život i slikarstvo, Izdanje autora, Novi Sad, 2001.

Suncokreti, 1961.

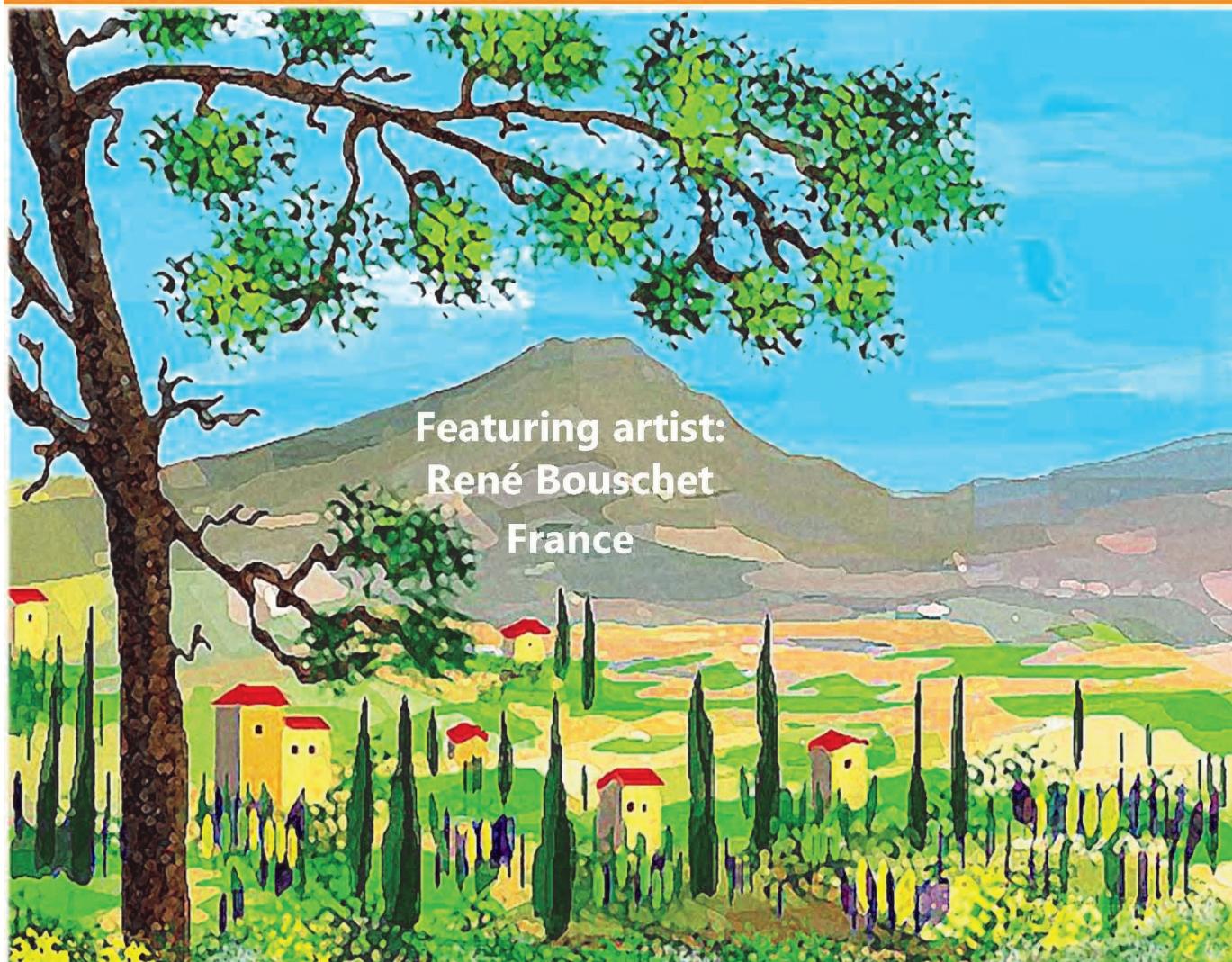
Iz knjige: Vera Jovanović, Liza Križanić. Život i slikarstvo, Izdanje autora, Novi Sad, 2001.

DIOGEN

pro kultura magazin pro culture magazine

www.diogenpro.com

Year IV - Issue Broj 31 February 2013

Featuring artist:
René Bouschet
France

**DIOGEN pro culture magazine ...
a month for DIOGEN artist ...
and you ...**

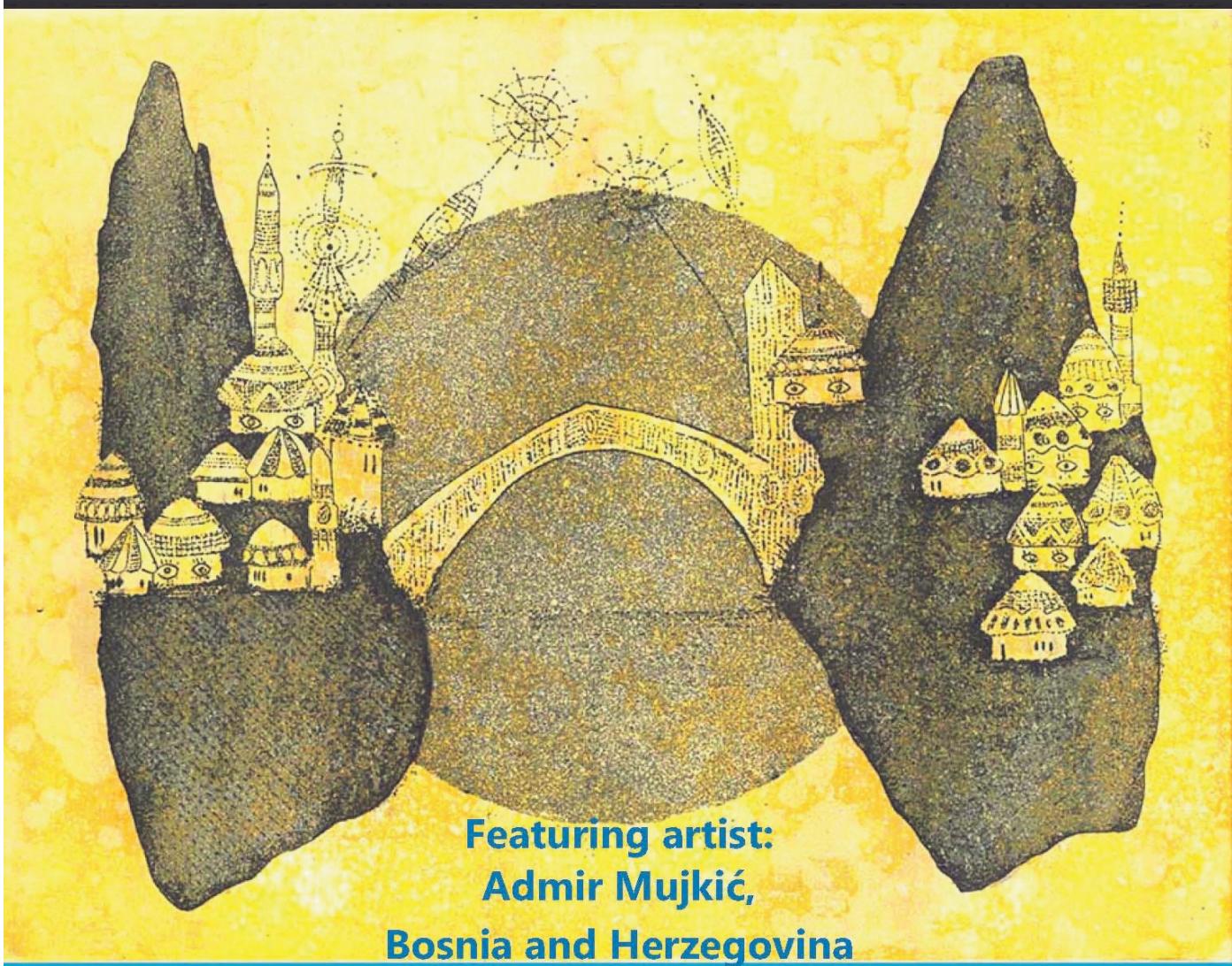
DIOGEN

pro kultura magazin pro culture magazine

www.diogenpro.com

Year IV - Issue Broj 34 April 2013

Featuring artist:
Admir Mujkić,
Bosnia and Herzegovina

**DIOGEN pro culture magazine ...
a month for DIOGEN artist ...
and you ...**

DIOGEN

pro kultura magazin pro culture magazine

www.diogenpro.com

Year IV - Issue Broj 30 Januar/January 2013

**Featuring artist:
Roman Kissiov
Bulgaria**

**DIOGEN pro culture magazine ...
a month for DIOGEN artist ...
and you ...**

DIOGEN

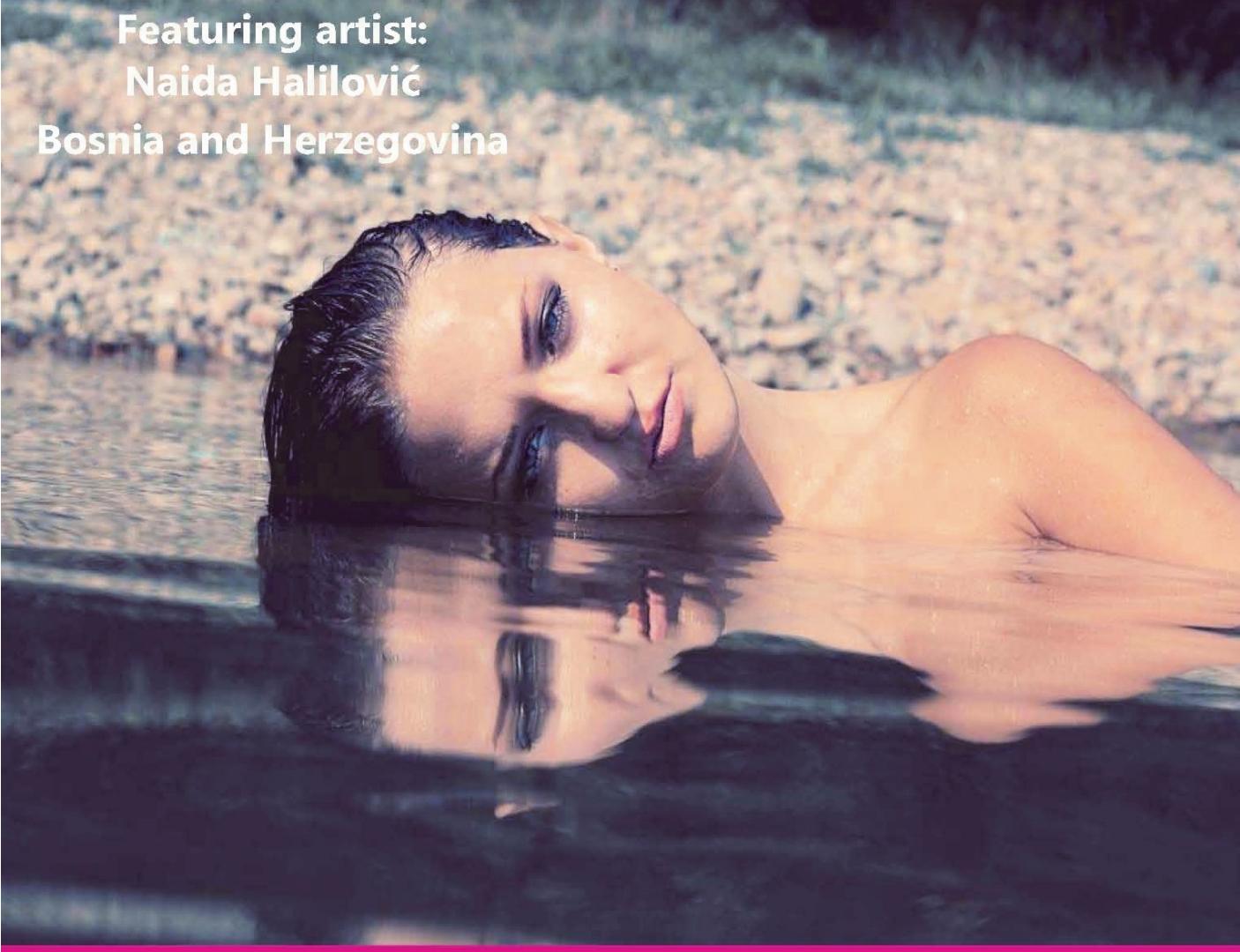

pro kultura magazin pro culture magazine

www.diogenpro.com

Year III - Issue Broj 28 Decembar/December 2012

Featuring artist:
Naida Halilović
Bosnia and Herzegovina

**DIOGEN pro culture magazine ...
a month for DIOGEN artist ...
and you ...**

DIOGEN

pro kultura magazin pro culture magazine

www.diogenpro.com

Issue No 3.

Godišnjak/Annual 21.3.2013

i/and II dio/part

"Mislio sam da sam zaboravio, ali ništa se izgleda ne zaboravlja, sve se vraća iz zaključanih pretinaca, iz mraka tobožnjeg zaborava, i sve je naše što smo mislili da je već ničije, ne treba nam, a stoji pred nama, svjetluca svojim bivšim postojanjem, podsjećajući nas i ranjavajući. I sveteći se zbog izdaje. Kasno je, sjećanja, uzalud se javljate, beskorisne su vaše nemoćne utjehe i podsjećanja na ono što je moglo da bude, jer što nije bilo, nije ni moglo da bude. A uvijek izgleda lijepo ono što se nije ostvarilo. Vi ste varka koja rada nezadovoljstvo, varka koju ne mogu i ne želim da otjeram, jer me razoružava i tihom tugom brani od patnje."

Meša Selimović, Derviš i smrt

"I thought I had forgotten, but nothing seems to be forgotten, everything is coming back from locked compartments, from the darkness of alleged oblivions, and all belongs to us what we thought that belongs to nobody, and we do not need it, and stands in front of us us, flashing with its former existence, reminding and wounding us. And through the revenge for treason. It's late, memories, vain to answer, useless are your weak consolations and reminders on what could be, because who have not been, it could not be. And always looks nice what did not happen. You are a delusion that generates dissatisfaction, delusion which I can not and I do not want to send away, because it disarm me and with quiet sadness defend from suffering."

Meša Selimović, Death and the Dervish

DIOGEN

pro kultura magazin pro culture magazine

www.diogen.weebly.com

Year III - Issue Broj 26 Oktobar/October 2012

Featuring artist:
Stane Jagodič,
Slovenia

**DIOGEN pro culture magazine ...
a month for DIOGEN artist ...
and you ...**

MAXMINUS

MAGAZIN SVIJETA I IZ CIJELOG SVIJETA
druži prvočišta magazina za satiru, humor, karikaturu i strip

Godina IV—Broj 48/ Year IV -Issue No 48. Sarajevo, Bosna i Hercegovina - 01.03.2013. WWW: <http://www.maxminus.com>

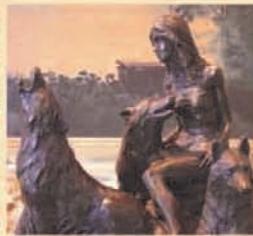
Newauthors
 Novi autori:
 Bortá Ambrozie
 Ovidiu BOA,
 Romania; Armin
 Bolić, BiH;
 Lenče Stojmenova,
 Macedonia;
 Nebojša
 Milosavljević,
 Canada;

Happy Women's Day
 Sretan 8. mart/ožujak

 International Women's Day

MaxMinus
 magazin je medijski
 pokrovitelj
 (novi mediji-online)
 predstavljanja romana
 18.4.2013.g. u
 Sarajevu, BiH

Sabahudin Hadžić
Raskršće svjetova
 I dio

KUTIJA ŽIVOTA

 MOST/ART

Ažuriranje novog...

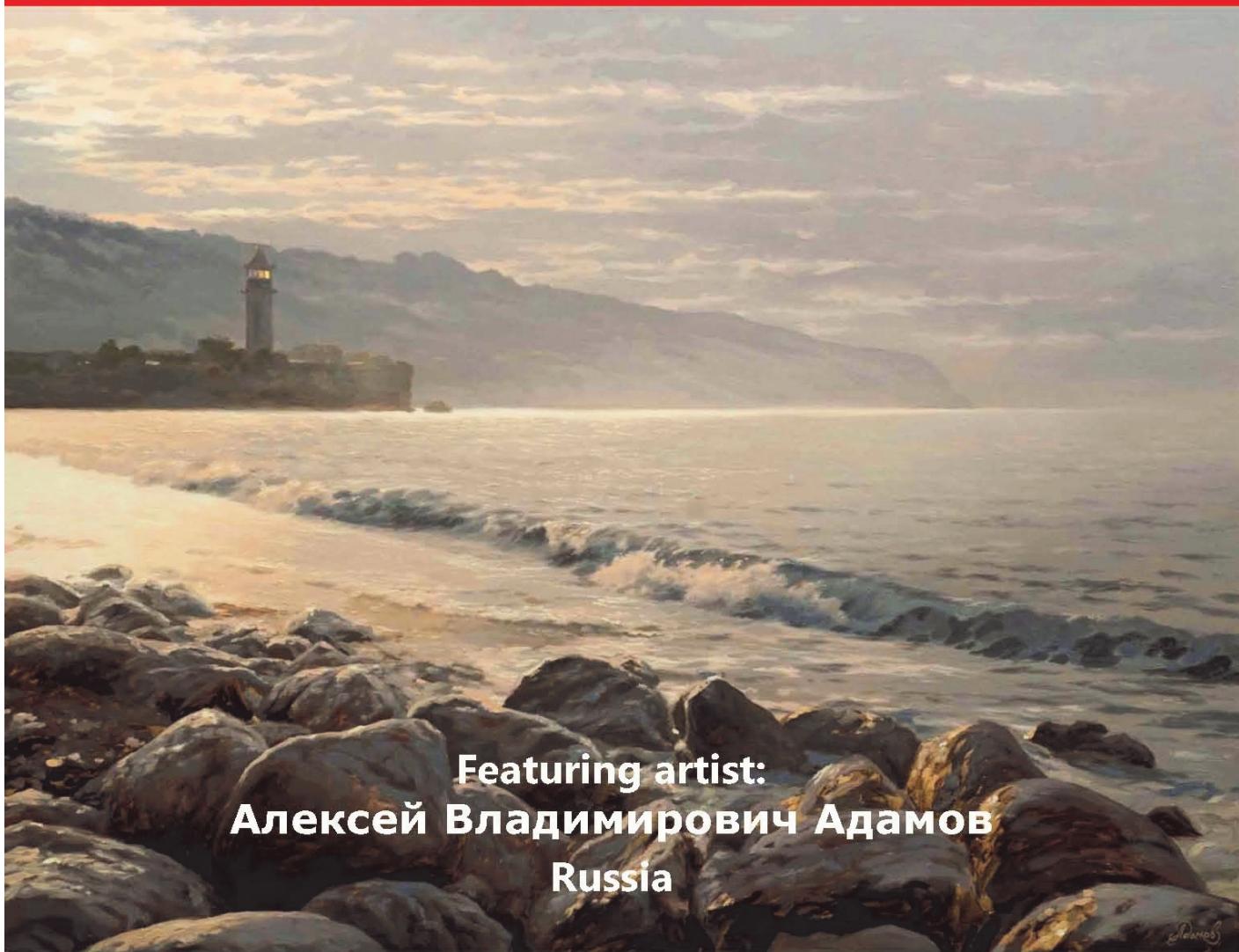
DIOGEN

pro kultura magazin pro culture magazine

www.diogenpro.com

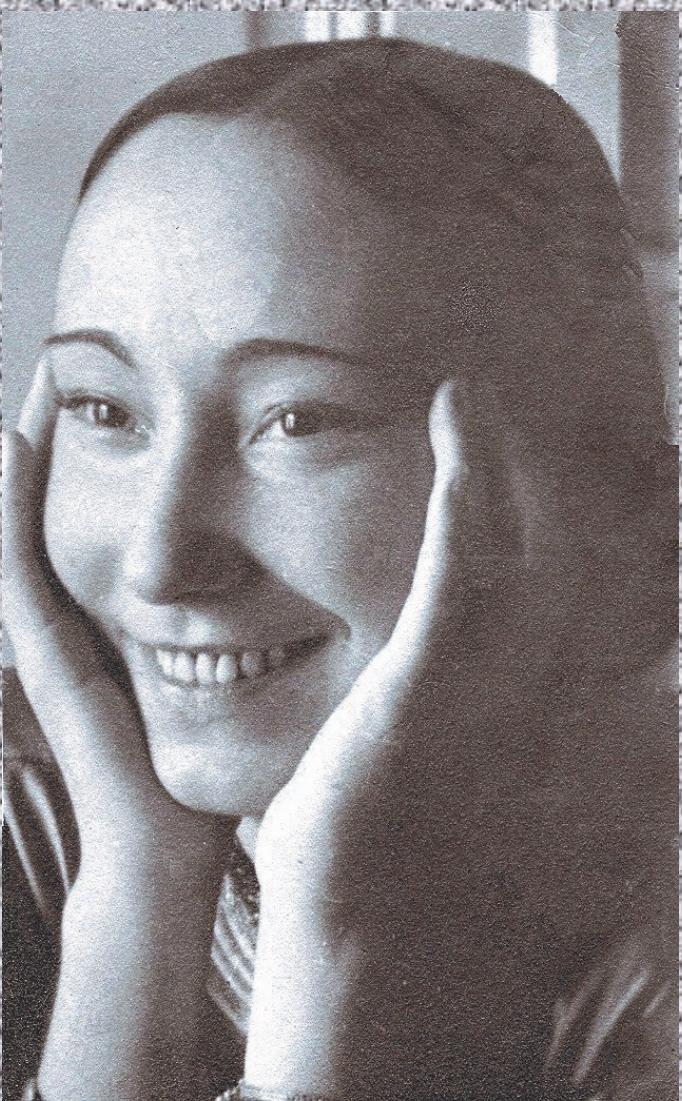
Year IV - Issue Broj 33 March 2013

Featuring artist:
Алексей Владимирович Адамов
Russia

**DIOGEN pro culture magazine ...
a month for DIOGEN artist ...
and you ...**

Liza Marić Križanić

as of Sept. 2009
DIogen ©
pro kultura magazin pro culture magazine